

A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KISS JÓZSEF.

37 szám.

XI. évfolyam.

Z. BÁRDI GABI.

ALAPITTATOTT 1870.

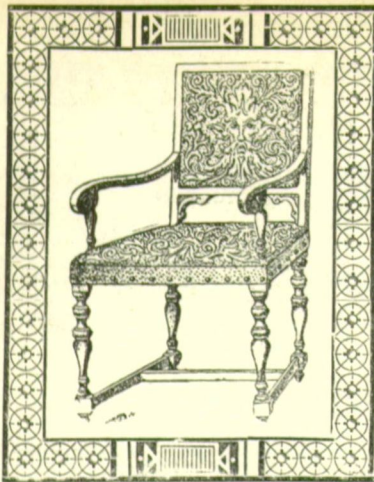
Angol, francia
uri divatsíkkék, fehérnemű-
és kalap-raktár

Várady Béla

BUDAPEST, IV., Kishíd-utca 9. szám.
Készít férfruhátokat
kiszárólag angol szövetelekből
mérték szerint.

Szerkesztőség és kiadóhivatal

VII., Alsó-Erdősor 3. sz.

Gmehling Hermann

csász. és királyi udvari szállító

bőr- és bőrbutor-gyára

Budapest

VII-ik kerület,
Damjanich-u. 6.

Bőrszékek, támlányok, mappák,
papirkosarak, kályhaellenzők stb.
Régi nádszékek bőrrel bevonatnak.

Hol keressük
a legjobb
arczport?

Kérjük a
Müller J. L.
féle

Blaha-Serail-Poudert.

Blaha Lujza (Splényi báróné) művésznők kedvelt arczporát, mely
egy nappal, mint éjjel használva, minden arczpor között a legjobb;
kiváló szakemberek által megvizsgálva, vegyileg tisztának és teljesen
ártalmatlannak találtott. Mint pipereszter nélkülözhetlen, az arczpor-
nek a legszebb fehér színt, üdeséget, szépséget és pirt kölcsönzi.

Egy doboz 1 K. 20 f., nagyobb 2 K.

Crème Pompadour. Egy tégely 3 K. 20 f.

Ez azon szer, melylyel a híres Pompadour asszony csodás
szépségét megőrizhette anélkül, hogy az egészségére ártal-
mas lett volna. A »Crème Pompadour« az arcz és kéz
bedörzsölésére használtatik reggel és este, azután »serail
pouder«-rel lesz behintve. — Kapható a gyárosnál:

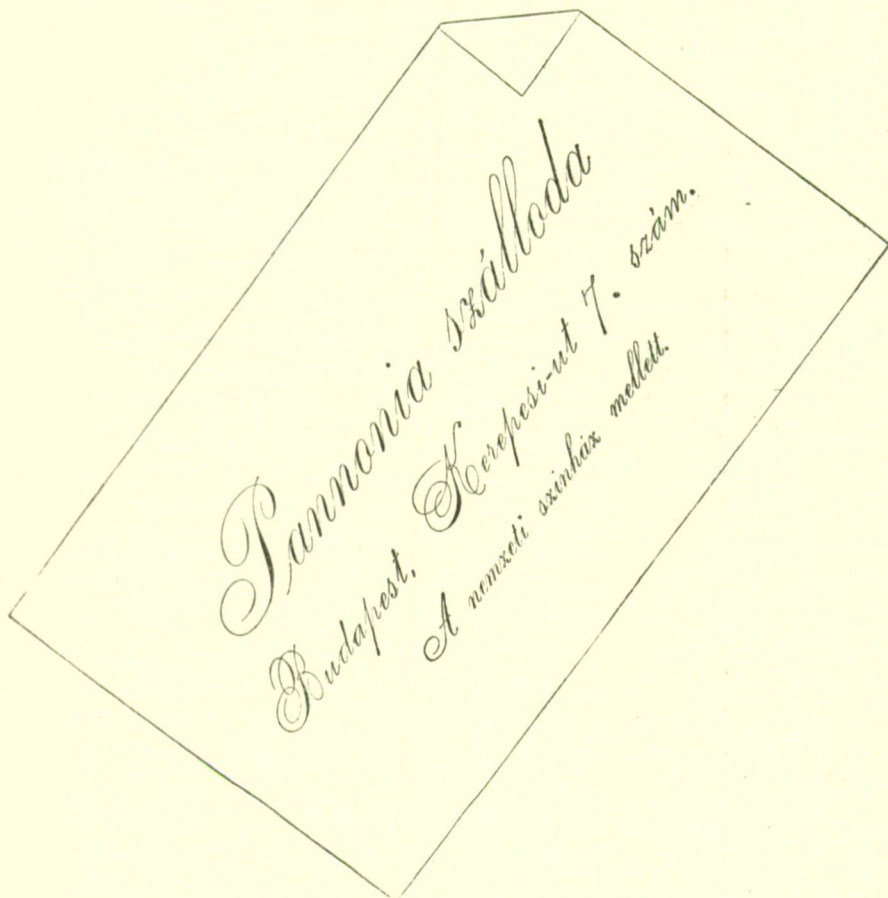
MÜLLER J. L. császári és kir.
udvari szállító

illatszer- és pipereszappan gyári raktára

Budapest, IV., Koronaherceg-u. 2. alatt.

Nagy raktár rendkívül jó minőségű
fog-, haj-, ruhakéfékben és fésűkben.

Utánzásoktól óvatik.

Amerikai különlegességek.

„GRAPHOFON”

a legújabb amerikai fonográf,
mindenféle hang, zene, zenekar,
ének, szavaltat stb. felvételére és
visszaadására.

Részletes leírás és árjegyzék
— ingyen és bérmentve. —

Reinitz és fia
kamarai szállítók.

BUDAPEST, V., Wurm-utca 3.

MATTONI-FÉLE
GISSHÜBLER
legújabb égvényes
SAVANYU-KUT

legjobb asztali- és üdítő ital,
kitűnő hatásának bizonyult köhögéskor,
gégebajoknál, gyomor- és hólyaghurutnál.

MATTONI HENRIK, Karlsbad és Budapest.

LOHR MÁRIA Csipke-, vegyészeti tisztító- és festészeti-intézet

ezelőtti KRONFUSZ

Gyár: VIII., Baross-utca 85-ik szám.

IX., Kálvin-tér 9.; V., Harminczad-utca 3.; VI., Teréz-körút 39.; VI., Andrásy-ut 16.; VIII., József-körút

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fill.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Alsó-Erdősor 3. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

— 20 — Budapest, szeptember hó 16. — 20 —

Krónika.

Bánffy Dezső naplója.

XXVIII.

— szept. 10.

Hozzáértő emberek azt mondják, hogy bizonyos summa adósságból az ember holtáig ur lehet. Ugy magyarázzák, hogy aki, teszem, egy félmillió korona adósságot reprezentál, arra vigyáznak a hitelezők, el is tartják, hogy esetleg a kapanyél elsüljön. — Körülbelül ez tartja bölcs hirében az én kedves, derék és szófukar utódomat. Amit tartogatnak benne, csak adósság. Mert a Bánffy-talléromat teszem föl egy újpesti egyfilléres ellen, ha rá tud nekem valaki mutatni valamire, amit ez a providenciális államférfiu rendbe hozott azok közül a dolgok közül, amiket én nem hoztam rendbe. Az osztrák kérdés ott van, ahol én hagytam, csak egy kicsit megavasodott. A közigazgatás dolgában egy hajszál változás nincsen, a gazdasági állapotok rosszabbodtak s a parlamenti viszonyok olyanok, hogy nyomorultabb soha sem volt, mint most, a békéltető Széll urfi alatt. És tartják és hizlalják, épen azért, mivel mindazzal tartozik még, amit tőle vártak, azok is, akik kelletlenül zsirálták a váltóit, azok is, akik a váltónyargalásba belevitték. Hát a nemzeti párt tán megkapta tőle a magáét? Ezek is az adósság kedvéért tartják az eloquenziást, gondolván, hátha mégis fölvirrad a napjuk, Horánszky nagyságos urból kegyelmes ur lesz, a jászberényi bakterből pedig harangozó. — Csak aztán rátában ne kezdje a fizetést, azt tanácsolnám neki, mert ha kisül az inzulventiája, vagy például Horánszky uron kezdi, menten a nyakát szegik. Amint hogy meg is merem neki jósolni, hogy soha sem a rettegett Tiszák meg Bánffyánusok, hanem a szeretve tisztelt Horánszkyak fogják elfujni az élete mécsesét.

— szept. 11.

A gólya meg a róka szives vendéglátását juttatja eszembe az Aponyi Albert, meg a Tisza Kálmán egy füst alatt hirdetett beszámolója. Ó, mind a kettő nagyon vendégszerető s a legízletesebb falatokkal szolgálnak egymásnak. Hanem persze, kiki a maga edényeiben. A róka gólyanyaku üvegben kapja a levest, a gólya lapos tányérban a fekete kávé. Tessék falatozni, jó étvágyat kívánok hozzá.

Igen kíváncsi vagyok, hogy pukkasztják majd egymást a válogatott békés nyilatkozatokkal. Mert hogy békés lesz mind a kettő, az bizonyos. Éppen csak a magának való koszttal kedveskednek a másiknak. Ki tehet erről? S az ország kibiczel majd az érdekes lakomározásnak, amelyben a gazda eszi meg a vendége porcióját is s meleg kézsorítással kívánják egymást a pokolba.

Komédia, bizony, csunya komédia. S érdekes benne, szegény Apponyi milyen komolyan veszi még mindig a szerepét. Jászberényben állítólag úgy fogadják, mint soha azelőtt, pedig tudhatja ő is, hogy Jászberényben nincs husz ember, aki jó lélekkel ráadná a voksát. S nem veszi észre, mennyire kitessékelik Széll Kálmán is, a párthivei is az aktuális politikából s mint csinálják neki a diadaloikat az interparlamentáris konferencián, meg az örök béke egyesületben, hogy megkedveltessék vele azt a dicsőséget. Szegény naiv Apponyi megemészti a francia óvációt s jön Jászberénybe, hogy kikaparja azt a gesztenyét a mások számára, amelyhez ezek az okos urak nem mennek nyulni. Mert bizony tüzes gesztenye az, amikor a nemzeti párti politikusnak kell duettet fujni Tisza Kálmánnal, aki pedig a primet viszi és nagyon megnehezíti a kontrázó dolgát. Bátorság kell az ilyen vállalkozáshoz, vagy naivság. No hát Apponyi bátorságához ugyan nem nem fér szó, de hát a naivságához sem. Szegényke!

— szept. 12.

Hát ez meg micsoda dolog? Ministerelnök lehet még ez az ur, de diurnistának, istenemre, nem tartaná meg semmiféle hivatal. Hát lemarad a ministertanácsról mint a hanyag iskolásfiu. Miért? Rátóton tán egy bikája ellett, hogy fel kell ültetnie az egész kabinetet? nem az első eset ez, de mindenesetre jellemző az emberre, ha huszonnégy órára nem tud előrelátni s még annyit se akarni, mint egy jóra való masina. Ha nekem szerdán dolgom van, akkor én már vasárnap úgy intézem az ügyeimet, hogy azt a dolgomat elvégezhessem. Ez nemcsak a rend, nemcsak a mások iránt való tisztesség, hanem a jellem dolga. Ha örökös vacillálása politikai dolgokban még magyarázatra szorul, az ilyen dátumbeli megbizhatatlanság eléggé szolgál magyarázattal. Gondolhatnak felőle, amit akarnak, de én azt tartom, hogy egy ember, aki nem mehet oda, ahová ígérkezett, nem ér egy pipa dohányt sem.

Érdekes, a tisztelt szabadelvű pártiakat micsoda haussera, baissere spekuláló furfang lepte el. Azon tanakodtak, Apponyival menjenek-e, vagy Tiszával? Ki lesz kedvesebb a gárdának s hol kisebb a rizikó? Eddigél

úgy demonstrálták a liberális pártegységet, hogy a nemzeti párti szónokot a nemzeti pártiak kísérték, a régieket pedig a régiek. Két táborra oszolván, természetesen annak rendje és módja szerint kisült az egység, melyről a vezérek beszéltek. Ugy látszik, mintha ennek a komikumát már átlátták volna, de azért a tanakodás vége mégis csak az lesz, hogy Bolgár Ferencz megy Jászberénybe és Pulszky Ágost Nagyváradra. Nohát, ha csak csöpp kis humor van bennök, akkor Bolgár hallgatja Tiszát és Pulszky Apponyit. Az egész ország velök együtt sokkal jobban mulatna.

— szept. 13.

Ugy, ugy, csak rágiátok a lyukat, mint az egerek. Béke kellett az országnak? Nos, most megvan a béke — a fránya tudja, kinek. Csak azt látom, hogy ez az ország átalakult vadászterületté, melyen hajtják s célba veszik mindazokat, akinek a pófája nem új szabásu. Az új választások szele mindnyájuknak a begyébe csapott s most látják, hogy az új magyar parlamentben az új rendszer kormánya szívesen látja az oláhokat, a tótokat, a cigányokat, a néppártot, meg a Rákóczy-pártot, éppen csak a szabadelvű pártot nem. Pedig a szabadelvű párt megmentéseért hozták a sok áldozatot, úgy alázódtak meg az undorodásig a béke harczias hivei. Most persze már érzik a pecsenye szagát, hiszen az ő husuk pörköldök a serpenyőben. Széll urfi mit törődik a szabadelvű párttal? Mit a multtal s mit a jövővel? Olyan ember ez, hogy készakarva csinálná a vizözönt a háta mögé. Mennél több baj és veszedelem lesz az ő távoztakor, annál jobban esik neki, mert azzal mutatja majd, hogy milyen pótolhatatlan veszteség egy Széll Kálmán bukása. Ez az ordítózás a főispánok kergetése ellen voltaképpen a liberális klub tagjainak a kiirtását jelenti. Persze, azt hiszik, hogy a liberálisok helyébe az új főispán behozza majd a nemzeti pártot. Igen, behozza majd a néppártot, meg az oláhokat. A körmömön ki tudom vágni, hogy az új választás alig harmincz többséget biztosít majd a szabadelvű kormánynak, harmincz többség pedig majdnem egyenlő harmincz kisebbséggel. Így aztán csak az kormányozhat, aki a tuloldalón tudja a hiveit.

— szept. 14.

Hallom, hogy tegnap a klubban Széll Kálmán ur nem szívesen beszélgetett a Stádler érsek megdorgálásáról. Pedig azt hinné az ember, hogy ekkora diadalt a hiu Széll Kálmán mohón ki fog használni. A laikusok meg is lepődhetek rajta, hogy Széll urfi, aki utólag mindent megcsinált, aminek siker látszata van, a Stádler-dorgatoriumot a király spontán elhatározásának hirdetteti. Hát én azt akárhányszor megtettem, olyankor, amikor fáklyás menettel fenyegettek s Széll urfi is becsületet szerez magának, ha egy quantum népszerűségben részesíti a felséges urat, de akkor az kellene, hogy ezt a quantumot a magából adja. Csakhogy a nagylelkű és szerény Széll urfi a Kállayéból adja azt s a felség személyes elhatározását hirdetve, elsikkasztja a világ előtt, hogy itt Kállaynak egy energikus és jóra való lépéséről van szó.

Ezzel különben nem akarom Kállayt magyar nemzeti hőssé megtenni, mert neki is más fájt, nem a nagy horvát eszme. Őt ugyanis a nyájas Széll sajtója, alaposan megtánczoltatta a bosnyák dolgokban, s neki szűksége volt egy eklatáns eseményre, mely kivonja a horvátosítás és katolizálás vádjá alól. Stádler érsek dolga mind a két ügyben kínálkozott s ő fel is használta az alkalmat. Persze ő sem köszöni meg a Széll Kálmán nagylelkűségét s nem is igen megy bele, mert ahol lehet, ott értésére adja a világnak, hogy bizony Stádler ő dorgáltatta meg. Egyben pedig azokat a vádakokat, amikkel őt illették, ennek a szegény püspöknek a nyakába varrja, így azokat az erőszakos katolizálásokat, melyeket a Budapesti Szemle cikkeiben egyenesen tagadott, most maga támasztja föl, hogy velök Stádleret vádolja. A mohamedán panaszok is egyszerre jogosultságot kaptak tőle, hogy Stádlernek még bünösebb legyen a feje.

Hiszen szép kompánia, sohse hittem volna, hogy komoly államférfiak is már összetörve kapják kölcsön azt a fazekat, melyet éppen adtak oda.

A kis parkban.

I.

*Itt e kedves lombok árnyán
Itten jártam én veled,
Itt e fába véstéd egykor,
A háncs fölé a neved,
A betűk már elmosódtak,
Kéreg borítja a fát,
S a fű régen betemette
Drága lépteid nyomát.*

*A kis park oly néma, csöndes,
Hol felőled álmodom,
Téged gyászol itt e néma,
Bubánatos nyugalom,
A drága nyomokra többé
Ráakadni nem lehel,
Mégis több van itt belőlük,
Mint a mennyi elveszett . . .*

II.

*A sápadt lombon — s hervadó virágon
Egyellen fuvalom se rezdül át,
Köröttem csend van . . . Ah, én úgy imádom
A kora ősz e néma bánatát.*

*Még a madár is elhallgat az ágon
S félre huzódik szóllan, csendesesen,
Letelepszem a süppedő gyepágyon
És lehajtom kezemre a fejem . . .*

Veszelei Károly.

A kemény koponyák.

Irta: MIKSZÁTH KÁLMÁN.

Aki falun született, az meg nem szabadulhat a falutól, hiába tépi el az összes gyökereket, melyek oda fűzték, hiába feneklik meg a városban, a falu utána jön, mint a kísértet és hívja haza maga után. Az elottott gyertyával esténként eltűnik a város sok ezer házával és ide jön a kicsiny falu akáczfaival, liceumkerítésével, eredeti vidám népével. Bizony én még most is annyit lakom falun, mint a városban.

Sőt többet; mert majd minden három-négy évben egyszer meglátogatom a falumat és akkor nappal is ott vagyok. Megnézem a házat, ahol születtem, idegen ember tulajdona, de szívesen lát. A család kis leánya (szép férjhez menő hajadon most már) rózsákat köt abból a tóból a kertszögletben, amit még az anyám ültetett. Azok aztán beszélnek nekem olyan gondolatokat, hogy színültig telik meg a lelkelem velök, néha ki is csordul.

Megnézem a réteket, hát ugyanazok a margarethák nyílnak most is s betarkítják a nagy térséget, zöld pázsiton fehér csillagok, mint ahogy fenn a magasban, kék posztón fehér margarethák. A gyalogutak épen úgy mennek, úgy jönnek, mint azelőtt. Ez vezet a kenderáztatókhöz, amaz a szőlőbe, a harmadik a hidhoz. Leányok, menyecskék picziny lábnyomai mintázzák végig e kedves utakat.

Bejárom az erdőt, itt is egy ismerős fa, ott is egy. Boldog Isten, megint ott vannak a fészkek, amiket már egyszer kiszedtem, összeromboltam. Ugyanott azon a fán a hármass gally kezdődésénél, a régi madárfunduson. Az anyamadár ott ül a tojásokon. Ah, minden csodák közt a földön a legcsodásabb. Hogy annak a madárnak a teste melegtől egy szép nyári hajnalon szédhasadnak a tojáshéjak és apró eleven lények bujnak ki a tojásokból. A nap gazdagon löveli alá sugarait, a fák levelein keresztül. Főnséges tűz ez is, de az anyai test melege mégis több, mégis szentebb, csodásabb, termékenyebb és édesebb.

Minden fa egy történet nekem. Ebből az odvasból méhrajt szedtünk egyszer. Amott fogtuk a mókust. Erről esett le a Molnár Pali. Innen husz lépésnyire van az erdei forrás. Odajártak az őzek inni. Most is odajárnak.

Minden a régi még, itt is, bent a faluban is. Mindent megnézegetek apróra s egy-két óra múlva, amint előtörnek az elhalványodott emlékek, egyszerre csak legyűrök az egész harmincz esztendőmet. Reggel még csak álom volt, hogy én valaha itt jártam, itt éltem, most már a többi az álom, az az idő az álom, amit a világba hányódba töltöttem.

Meglátogatom az iskolát. Még most is elfog valami sajtászerű félelem a küszöbön, mikor belépek. Pedig már nincs itt a szigorú Tusnay András, aki megfogta nagy bütykös ujaival a kis sovány kezemet s úgy vezette közvetve a tollat, mely bizonytalanul bolyongott a papíron, míg a nagy B-t vagy a nagy F-et leírta, s akkor se volt annak becsületes betüábrázata. Mondta is az öreg nagyszomorúan:

— Soha se fogsz irni tudni, fiacskám!

Uj tanító van már, talán a negyedik is azóta, de a padok és gyerekek ugyanazok. Én ismerem őket, de ők engem nem.

A tanító ur kérdéseket ad fel nekik a tiszteletemre.

— Miféle országban lakunk?

— Magyarországon.

— Milyen nemzetből való vagy te, Szlimicsek Mihály?

— Magyar vagyok.

— Melyik megyéből?

— Nógrádból.

— Mondd el, fiam, Nógrád vármegyét ahogy a versben van.

A fiucska elfujja. (Itt még mindig él a jó öreg Kis-Tükör.)

Nógrád vármegyében kell járni nagy sáron
Hol Losoncz Nógráddal, Buják is e tájon stb.

— Nagyon jól van, Szlimicsek, nagyon jól van. Hát e szerint melyik megyében van Losoncz városa?

Szlimicsek Mihály habozik, aztán felháborodva feleli:

— Azt még nem tanultuk.

Szakasztott így volt az én időmben, szakasztott így... Ugyanezek a talentumok, ugyanezek a methodusok. Ismertem az apádat, Szlimicsek Mihály, éppen ilyen nagy számár volt ő is, de *tótul* volt ilyen nagy számár.

Ott hagyom az iskolát, hogy kiélvezek mindent, ami még kinálkodik. Hire fut, hogy ott vagyok s legott előkullognak portáikról a régi ismerősök, a játszópajtások s míg végigmegyek a nagy uton, már felgyűlnek egész csapatra. Nem a régi vig ficzkók már többé, nehézkes parasztok, tekintélyes gazdák, deresbé játszó hajjal. Némi lyik vitte is már valamire. Ott ül a falusi tanácsban s mogyorófabottal jár méltóságteljes lassu lépésekben. Sőt a bíró is iskolatársam volt, okos ember, akinek a szava sokat nyom a falu apraja-nagyja előtt.

— Hát mi ujság, Pál ur?

— Meg vagyunk tekintetes uram, csak egy kicsit a termés nem jó. Bor nem igen lesz az idén.

— Mért nem öntözik gálíczzal a szőlőt?

— Ostobaság — mondja egy öreg paraszt. — Tavaly gálíczzal öntöttük, aztán az egész falu megbetegedett a mérgezett szőlőtől. Inkább egye meg a féreg magát a szőlőt, tekintetes uram, minthogy aztán az embert is megegye a szőlővel együtt.

— Hát a politikában hogy vannak kendtek?

Bíró uram, Kazi Pál, megtörli előbb a száját az inge ujjával, mikor ilyen nagy dologról nyilatkozik.

— Mi, szegény parasztok, fizetjük az adót és nem panaszkodunk. Adónak lenni kell.

— Hát a nemesek?

— Azok baloldaliak így időközben, de mikor a követválasztás van, akkor a kormányra szavaznak.

— Van-e a faluban szocziálizmus?

Kazi Pál értelmes ember, ujságot is szokott olvasni, erre a kérdésre a fejét rázza:

— Nem hisz abba itt senki. Ha betéved is egy-egy hóbortos vándorlólegény a faluba, hát csak nevetik, ha ilyeneket beszél. Okos emberek a mieink. Tudjuk mi jól, hogyha ma felosztanák is az országot egyenlően az emberek közt, egy hét múlva már megint nem volna egyenlőség, mert a könnyelmű korhely elköltené a maga részét, a szorgalmas igyekvő pedig megnagyobbítaná a magáét. Kemény, egészséges koponyák ezek a mieink, tekintetes uram.

Valóban kemény koponyák az én földieim és igen sokszor elfog a büszkeség, hogy a megelegedés itt terem a sovány kavicsban és nem a sulyos kalászu rónaságon.

Ha el-elrándulok a vármegyembe nagy időközökben, mindig bizonyos idegességgel észlelődom, megvan-e minden a régiben, nem inficziálta-e még meg a modern kor a népet? De még mindig tisztán maradtak. S ez igazán édes tudat.

Amint befordul a pizmogó viczinális a szülővármegyém felé: szinte jól esik, hogy olyan lassu. Az új kor száguldó sárkánya is megbénul e komótus, lusta

tekintetes urak közt. Itt még ő sem tud az lenni, aminek alkotva lett. Átidomul a tekintetes vármegye képére. Megadja magát.

Aztán még beljebb megyek, még beljebb, a kevély székvárosban, ahol még szüziesség a levegő, az országutakon, ahol már csak megyei utak vannak, a falukba és újra végigjáróm az erdőt, a rétet, az iskolát és újra kikérdezem a parasztokat. Milyen a termés? Mi a panaszuk a politikában? Van-e a községben szocializmus?

A bíró azonban elkezdte az idén fejét vakarni és a botjával zavartan ütögette csizmája hegyét:

— Bizony már van, kérem alássan.

— Szocializmus?

— Valami olyasféle. Egy új bogár, kérem alássan.

— Bogár?

— Az ausztráliai méhek.

— Mi az isten csudája az? És miben pusztít?

— Az emberi elmében, kérem alássan.

— Az ördög érti kendet bíró uram.

— Hát úgy van az tekintetes uram, hogy a takácsunk, a Blózik Máttyás, hiszen tetszik tudni, milyen nagyszájú kolompos ember, fent járt a fiánál Pesten, aki ott kovácslegény és lakodalmat tartott most; onnan hozott egy történetet az ausztráliai méhekről.

— És ez a történet?

— Megzavarta az egész falut.

— A kemény koponyákat?

— A kemény koponyákat — felelte szomoruan.

— De egy történet!

— Hja, tekintetes uram, egy gombostű is halálos lehet, ha meg van a hegye mérgezve.

— Lánczhortdát, miről szól hát a történet?

— Hát biz az arra vonatkozik, hogy mégis csak az az igazság, hogy föl kell osztani mindent egyenlően az emberek közt.

— De hisz a multkor mondták kendtek, hogy egy hétig se volna egyenlőség, mert egyik költene, másik meg gyűjtene.

— Hogy aszongya nem gyűjtene — felelte a bíró, megsuhogtatva botját a levegőben — azt mutatják az ausztráliai méhek.

— Mutatnak azok istennyilát.

De bíró uram nem hagyta magát kivenni a konceptusból, folytatá ilyenképen:

— Hogy aszongya egy hajó indult a tengeren Ausztráliába, ezt a Blózik beszéli kérem alássan, és mielőtt megindult volna, rászállott egy méhraj, királynéstól, mindenestől az árboc rudjára. Nosza, a kapitány nem tud mit csinálni a rajjal, megindítja a hajót s a raj csak nem mozdul. Elviszik hát Ausztráliába s etetik utközben mézzel, mert volt a hajón méz. Ausztráliában aztán köpüt csináltak a méheknek s a méhek ép úgy, mint elődeik odahaza, hozzáfogtak munkájukhoz, gyűjtötték a mézet és várták a telet, de csak nem jött a tél, várták, hogy a virágok elhervadnak, de azok csak egyre nyíltak és nyíltak. Ejnye de bolond ország ez, gondolták a méhek. De szamarak voltunk, hogy törtük magunkat, hiszen a gyűjtésnek nincs többé semmi célja. S fogták magukat a bosztohók, és a következő évben már nem gyűjtöttek, hanem csak szálltak-szálltak virágról-virágra és a virágok mindig nyíltak nekik, egyik a bimbóját hányta, mikor a szirmait hullatta a másik. És most már: azt mondja Blózik, elszaporodtak a méhek Ausztráliában, száz kaptár familia van már az egyből, de egyik se gyűjt semmit.

— És az ilyen ostobaság hat az emberekre? — jegyzém meg sajnálkozva.

— Blózik vasárnaponként beszél nekik, felolvas és ők beszédik, de különösen a méhek zavarták meg őket, rendes összejöveteleket tartanak, pénztáruk van és tele

vannak a maszlaggal... Különösen ezek a méhek, az ausztráliai méhek.

— Az istenért, ki kellene verni a fejükből.

Kazi Pál összefonta a kezeit, aztán szomoruan nézte egy darabig a földet, a fölöstandó anyaföldet.

— Nem lehet — szolt elgondolkozva s aztán bizonyos kevélységgel hozzátette — mert kemény koponyák, rettenetesen kemény koponyák a mieink.

Kezet fogtam vele, mire eldőcögött a faluháza felé, még magában is mindig morogva:

— Kemény koponyák, hm.

Én pedig nekiindultam a pajták aljának, hogy kegyeletesen bejárjam azt a bozóttal, labodával felvert darab földet, mely valaha a mi kertünk volt. Még megvannak a roncsai. Itt egy vén szilvafa, de már nem terem, ott egy darab sorompó bedőlve, félig megrothadva, ribiszkebokor a kukoricza közt, egy piczinyke cipősark a beléndek és farkastej közt, talán a hugocskám cipellőiből, derékig érő vadfüvek társaságában egy teljes violabokor. Muslinczák, darazsak, aranyos-zöld legyecskék röpködtek, dongtak, köröskörül, akik még mindig emlékezni látszottak arra, hogy itt valaha kert volt. Hess, czudarok! Idegesen kapkodtam előlük a fejemet jobbra-balra. Mind azt képzeltem, hogy az ausztráliai méhek, akiket a Blózik szállított ide — erre a szüz és tiszta földre, hol csak a szunyogra és a hernyóra kellett eddig haragudni.

SAISON.

Levél a szállóból.

— szept. 14.

Kedves Kiss, ki volt az a kárörvendő gonosz lélek, aki a kötelességet kitalálta? Esküszöm, hogy remekül el tudnám tölteni az életemet kötelességek nélkül. Aludni talán nem tudnék egy életem át, de nem gondolkozni tudnék. Ahhoz, hogy én boldog lehessenek, vagy az kellene, hogy erős legyek, erősebb minden férfinál, erősebb minden nehézségnél és minden lehetetlenségnél, — akkor nem bánám, ha még annyi dolgom volna is, a fő az volna, hogy mindig, kivétel nélkül, meg tudjam csinálni, amit akarok. Vagy pedig: hogy ne akarjak semmit, s a világ s az élet csak úgy vonuljon el a szemem előtt, mint a viasz-panoráma... Kedves barátom, Botoson vagyok, a szállóban, s úgy vagyok vele, mint az arabus a mosdással, ha nincs vize, megmosdik homokban, ha nem vagyok tengeren, szeretem a pusztát, ezt a száraz tengert, ahol az egész eget látom s nem kell hegyek felé nyújtogatnom a nyakamat. Hiába, a vér nem válik vízzé; az én alföldi vérem csak itthon van itthon! Testvéreim ezek a szép, leveles, gazdagon gyümölcsöző szállótőkék, amik a homokból színek életet — s micsoda életet! A víz megtisztul a homokban és tüzzé válik, de csak afféle szivárgó és kerengő tüzzé, amelyik nem lobog, nem kapkod, hanem nyugodt és forró. Ez a szálló vagy az a gulyás vagy akár az ökre, amelyik csöndesen kérődzik mellette: egyformán ennek a homoknak a szülőtte, s elpusztíthatatlan nyugodalmat és egészséget kap tőle örökbe. S én nekem ez a rokonság sem derogál, sem a gulyásé, de még a gulyájáé sem, s ahogy egyformán vetjük meg lábunkat a homokban, mintha gyökeret eresztenénk bele. Mindnyájan, akik itt vagyunk,

ilyenek vagyunk; összenövünk a földdel s szó nélkül vetjük magunkat alá a törvényeinek. A sógor egy-két mosolygó kurta szóval ugrik le a nesztelen beállító könnyű kocsirol, menten kézen fog s víz, tábláról táblára, tőkétől tőkéhez, mindegyiket úgy ismeri, mint a saját édes gyerekét, le is hajlik hozzá, sőt le is fekszik a tövéhez, úgy gondolja és gyönyörködik benne. Csöndes láz uralodik mindnyájunkon, a szüret hirnöke. Az egész tanya ehhez alkalmazkodik s erre készül. A kutya számára magától értetődik, hogy hat hétre kurta vasra kerül; maga is belátja, hogy szüretig lánczon kell maradnia, mert a szőlő nagyon édes és a kutya gyenge karakter. A gyöngytyukok sem biznak magukban és maguk kéri a majorosnét, hogy a viláért tul ne ereszze őket a palánkon, mert bizony ők sem tudnának ellentállani a csábításnak, akkor aztán honnan kerülne ki az a két-három ezer hektoliter, ami hat esztendő óta, amióta ezt a kis paradicsomot a pusztaságtól elhódították, évről-évre forró és csalogató ábrándja az egész kis kolóniának. »Elég volt nekünk a hernyó is« biztatják egymást a gyöngytyukok, »nem vagyunk oly kényesek, hogy hus után gyümölcs nélkül meg ne lehessünk.« Az ember pedig? Azt fölösleges lánczra kötni; a gyomornak is van lelkiismerete: a csömör. A sógor meséli, hogy tavaly rászabadította a szüretelő legényeket nevetve a mustra, de csak nem fogyott. »Nem izlik?« kérdezte. »Jaj uram — felelt az egyik — úgy kívánja a szömöm mög a lelköm, de a gyomrom nem vözi be!« A kis lányom is csak első délután pákosztoskodik a szivárványos chasselas-fürtök közt, aztán ő sem bírja tovább. Csak egybe nem fárad bele: a félelemben. Reszketve gondol a farkasra, aki télen bizony belátogat a tanyára; szeretne megbizni a vinczellér puskájában, pisztolyában meg revolverében, de ezektől is fél, még a nyulaktól is fél, s mikor a multkor szemben találkozott a sánta nyullal, aki becsületes sörét-háboruban sántult meg és pardont kapott: halálos rémületben megdermedve állottak egymással szemben.

A kis fiam, a Laczi: ő a botosi Bismarck, azzal a különbséggel, hogy ő még az istentől se fél, mert biztos benne, hogy ő szent felsége, ha összekerülnének, éppugy elkényeztetné, mint ahogy mindenki elkényezteti. Tulajdonképpen nem is tudom, mit szeretünk ezen a kegyetlen kis bestián, aki nincs az a szenvedés, hogy az ő ravasz kis parasztábrázatja nevetőre ne gömbölyödne tőle. Mikor a szegény kis Lala-kutyára ráfogták, hogy lenyelte a gyűrűt s a béres tizenöt krajczár ára hánytatót adott be a jámbor állatnak: a lányok sirása fölverte a határt, még a Juczi hügomnak is, a nagy realistának, aki mindent a pénz — nem pénz szempontjából néz: még őneki is bele-vörösödött az orra — volt is egy hétig dolga a czinkvazelinnak meg a crème célestenek! Csak a Laczi röhögött, kimondhatatlan elégtétellel. De nem bánom — legalább nem unatkozott — mert egy csütörtöki jour francia bohózat ahhoz képest, hogy tud ez az apró ember unatkozni. Minap is végtelen kelleetlenül találom a gyerekszobában, a kis poharával a kezében, az egyetlen játékkal, ami megmaradt, a többi mind darabokra szedve hevert szerte a szobában. »Mivel játszszak? Az ostor eltört, a ló

megsántult, a czitera megrepedt: egész nap csak nem ihatok vizet?« Ő volt az is, aki már olyan nagy fiu, hogy nem eresztik be hozzánk a női uszodába, ami sehogyse fér a fejébe. »Nem tudom, miért nem eresztenek be, hiszen én nem szégyellem magamat?!« Pedig bizony nagy fiu a Laczi, már iskolába is jár, s mindennap új palavessző kell neki, mert ő töröttel nem tud írni. No, kik vagytok az iskolában? kérdem tőle első nap. »Hát ott volt az Oli, ott voltam én, meg ott volt egy másik fiu, meg még egy fiu s meg még sok fiu...« Ha meggondolom, eddig a pápuák is tudnak számolni: háromig — és ez az ember az én fiam! Noha, ami a számolást illeti, az nekem sem volt soha erős oldalam, s ha én lettem volna Leverrier, biztos vagyok benne, hogy máma se találták volna meg a Neptun csillagot.

... Mondom, ebben az idillben, úgy érzem, el tudnám tölteni egész életemet, s nem volnék boldogtalan. Csak az én felemás életem nem tetszik nekem, amelyik olyan, mint némely hazai városok: város is, falu is, mindegyiknek csak a rossz oldalaival. A világ urai, a borzasztó gazdag emberek számára, az élet afféle Karlsbad: a világváros és a villegiatura minden bűbájának egyesülése. Ha én is borzasztó gazdag volnék, nagyszerűen tudnék élni. Higyje el, barátom, ez is egyike a természet számos pocskelolásainak, az, hogy nekem sok pénzem nincsen. Egy szépen kimivelt, kiformált és átélt élet épp olyan reális értéke a világegyetemnek, mint a Kohinoor, a Montblanc vagy a capribeli kék barlang. Higyje el, számár a természet, hogy nekem e chef d'oeuvre megcsinálására nem ad módot és eszközöket. Mit érek én így, az én rosszkedvemmel s esztendőnként egy vagy két jobb ruhámmal? Worth és Paquin, Lalique, az ötvös és Vandeveldé, az asztalos: ezek a szegény emberek el se tudják gondolni, hogy én hogy tudnám őket inspirálni. *Notandum*, ahogy maguk mondják: külön a szabót és külön az asztalost; *ne sutor ultra crepidam*, mint ahogy a gimnazista hügom czitálja: ruhát mégis csakis a szabók tudnak csinálni, ha a művészek még annyit lármáznak is a mi ruháink izléstelensége és czélszerűtlensége ellen. Én Vandeveldét bámulom és imádom, magamnak is van tőle egy kis lüszterem, ami igaz, hogy csak a mennyezetet világítja meg, de elmés, könnyed és elragadó. Hanem a ruhái — mert most már ruhákat is tervel — a ruhái rettenetesekek. Látták a Leipziger Illusztrirtében a crefeld-i ruhakiállítás képeit? Először is: micsoda gondolat, Németországban ruhakiállítást csinálni, ahol az asszonyok termetre mind titkos férfiak! De ezek a ruhák is, amiknek a gondolata, Vandeveldé szerint, az volna, hogy, akár csak az ő butorai: a rendeltetésük s az anyaguk törvényei szerint alakuljon ki a formájuk, s ahol például szabás és varrás van, ott ez a szabás és varrás legyen az ornamentika, ne pedig rátüzdelt idegen csipke vagy prém vagy üveggyöngy. Ez így, gondolatnak, megvesztegető, aminthogy elfogott az irigység, mikor Vandeveldének egy olyan ruhájáról olvastam, mely egy magastermetű s a chaiselongueon sokat heverésző uri nő számára otthonkának készül, tehát úgy van szabva, hogy a redői párhuzamosan kigyóznak a chaiselongue-gal s a magas

termettel. Nohát, láttam ezt a ruhát — egyszerűen: empire-krumpliszák. Ezt a keczeli varróné is tudja, ehhez nem köll Vandevelde. Már én csak megmaradok Worthnál és Paquinnél meg az én aranyos Faludinémmál, aki — reméllem — ezért a reklámiért olcsóbban szabja a télikabátomat. Mindenekelőtt az sem igaz, hogy a mi ruháink tisztán a szabók szeszélye szerint igazodnának s nem a czélszerűség s a rendeltetés szerint. Itt az eleven példa, már ha van benne eleven tartalom: a mi kedves, könnyed, kényelmes bluzaink, melyeknek harmadik esztendeje egyre izengetik a háborút a szabók, mégsem tudják leiltani rólunk. Nem, mert a sport nem engedi, éppen úgy, mint ahogy nem engedi meg a magas fűzöt sem. S én nagyon okosnak és helyesnek tartom a mostani divatnak azt a szabadelvűségét, amelyik sem fűzőben, sem ruhában nem parancsol ránk uniformist, hanem tetszésünkre bizza, mikor milyen derekat öltünk s milyen ruhához milyen fűzöt. Ehhez különben maguknak semmi közük, Vandeveldének is csak azért mondom, hogy lássa, hogy van még önálló ítélet a világon, igaz, hogy csak bennünk, gyenge nőkben, és csak addig, amíg a szállóban vagyunk, ahol nem lehet bevásárolni.

Bevásárolni — istenem, ez a legnagyobb gyönyörűség a világon. Mihelyt biztos a háromezer hekto, fölmék Pestre és megvásárolom még az eskütéri hidat is. A Hetet is megveszem, magukat mindnyájukat is, azzal a kikötéssel, hogy egy szót sem szabad többé irniok. Azt hiszem, belemennének az üzletbe, amelyet, amíg megköthetünk, maradok a maga agrárius barátnejá

Emma.

Mi lesz akkor?

Irtá: MAUPASSANT.

— Most már menjetek szépen aludni, kis bogaraim — mondta az öreg grófnő.

A gyermekek, két leány meg egy fiu, fölkeltek és megölelték a nagymamát. Azután odamentek a plébános urhoz, aki minden csütörtök este a kastélyban ebédelt, és neki is jó éjt kívántak.

Mauduit abbé az ölébe vette őket, talárborította karját nyakuk köré fonta és gyöngéden, akár az édes apjuk volna, megölelte őket és megcsókolta homlokukat. Miután a földre rakta őket, a gyerekek aludni tértek.

— Ön nagyon szereti a gyerekeket — mondta a grófnő.

— Valóban, nagyon, méltóságos asszony.

Az öreg grófnő rávetette kérdő tekintetét.

— És — sohasem esett nehezére a magánosság?

— De bizony . . . gyakran.

Egy ideig hallgatott, aztán így folytatta:

— De nem születtem a polgári életre.

— Miért nem?

— Mert lelkésznek kellett lennem és így csak a sors által megjelölt utat jártam be.

A grófnő még mindig ráirányozta tekintetét.

— Mondja el ennek az okát. Beszélje el, hogy jutott arra a gondolatra, lemondani arról, ami életünket érde-

messé teszi, ami megvigasztal és boldogságot ad. Mi indította arra, hogy a dolgok természetes rendével ellenkezve, a házasságot és a családot elvesse magától? Ön sem ábrándozó, sem fanatikus, nem is pesszimista és legkevésbé komor lelkű.

Mauduit abbé felkelt és a kandallóhoz ült, majd durva pásztorcipőit a tűz felé nyújtotta. Ugy látszott, hogy még habozik, válaszoljon-e.

Hófehér haju aggastyán volt, aki már husz év óta lelkipásztor St. Antoine du Rocherban. A parasztok azt mondták róla: »Ez derék ember.«

Tényleg derék ember volt, jó akaratu, szívélyes, elnéző és különösen jótékony: Szent Mártonként akárkivel megosztotta volna köpenyegét. Könnyen nevetett és könnyen sirt, akár egy asszony, ami a kemény parasztok előtt való tekintélyének valamelyest kárára is volt.

Az öreg Saville grófnő, aki fiának és menyének gyors egymásutánban bekövetkezett halála után, a rocher-i kastélyba vonult vissza, hogy unokáit fölnevelje, nagyon szerette a tisztelendőt és azt tartotta róla, hogy »szive van.« Minden csütörtökön az abbé nála volt s idővel az öreg emberek nyílt, erős barátsága fűzte őket össze.

A grófnő megmaradt kívánságánál.

— Nos főtisztelendő ur, gyónjon meg egyszer ön is.

— Nem születtem az emberek rendes polgári életére — ismételte az abbé. — Szerencsére idejekorán észrevettem a hibát, és később is gyakran megbizonyosodhattam róla, hogy ez így van.

»Atyám Verdiers egy vagyonos kereskedője volt s szüleimnek nagy terveik voltak velem, minélfogva korán nevelőintézetbe küldtek. Ugy látszik, hogy egy szülő se tudja, mennyit szenved az a gyermek, akit korán szakítottak el a családi körtől. Némelyikének ugyan nem válik kárára, de annál borzasztóbb a másíknak. A gyerek gyakran finomabban érez, semmint az ember hinné, és az által, hogy korán zárják el egy nevelőintézet magányába, tulérékenynyé lesz és beteges, abnormális, sőt veszedelmes lelkiállapotba jut.

Nem szerettem a játékot, távol tartottam magamat pajtásaimtól; nappal a honvágy gyötört, éjjel sirtam és szünetlenül arra gondoltam, mi történik otthon. Idővel annyira érzékeny lettem, hogy minden apróság napokig tartó bánatot okozott.

A gyermekek idegei gyorsan emésztődnek, ügyelni kellene rá, hogy teljes kifejlődésükig békét élvezzenek. De ki gondol arra, hogy egyes gyerekeknek egy büntető feladat ugyanolyan szomorúságot szerez, mint később egy jóbarát halála, ki vet rá ügyet, hogy egyes szegény gyermekek csekélységükért a legnagyobb izgalomba jönnek és rövidesen a lelki betegség legnagyobb fokát érik el?

Igy történt velem is. A fájdalom annyira urrá lett fölöttem, hogy fiatal életem csupa kin és nyomorúság volt, szívem pedig nyílt sebhez hasonlított.

Tizenhatodik évembe léptem. A szenvedés iránt való fogékonysággal együtt, nagyfoku félénkség érlelődött meg bennem. A véletlen vagy a sors csapásaival szemben védtelennek éreztem magamat és úgy éltem, mintha örökös balsejtelem feküdne rajtam. Tudtam, hogy az élet egy szörnyű küzdelem, egy borzalmas háboru, a melyben rettenetes ütéseket, halálos sebeket osztogatnak. A helyett, hogy — mint más ember — bizalommal és örömmel vártam volna a holnapot, rettegtem tőle és el szerettem volna előle bujni, hogy kikerüljem a szörnyű háborut.

Tanulmányaim befejezése után hat hónapi szabadságra mentem, hogy ez idő alatt pályát válaszsszak. Ekkor történt, hogy egy igénytelen esemény tökéletesen megvilágította gyöngé lelkemet és arra készítetett, hogy a fenyegető veszedelmet örökre elkerüljem.

Verdiers apró, szántóföldek és erdők övezte falucska. Szüleim háza a fő-uton állott; hajdan szüntelen sóvárogtam utána, most pedig egész napomat távol tőle, magányos sétákkal töltöttem el. Szüleim, akik folyton jövendőmmel foglalkoztak, találkozásainknál a kereskedelemről és terveinkről beszélgettek. Okos és józan embereként inkább az értelmükkel, mint a szívükkel szerettek, én pedig gondolataim sánczain belül maradtam.

Egy este, amint hazatértem, egy kutya szaladt felém Sovány, lelógó fülü, éhes vizsla volt; amint megpillantott megállt, majd farkcsóválva, egész testében remegve jött közelebb. Fejét a földig hajtotta le és könyörögve vetette rám tekintetét. Barátságosan szóltam rá. Erre alázatosan, szomorúan és reszketve tett még egy pár lépést. Könyccsppet éreztem szempillámon. Letérdeltem a földre, egy darab kenyeret kínáltam neki, s mikor egészen hozzám merészkedett, gyöngéden megsimogattam.

A kutya bizalmasabb lett, lassan fölemelkedett, előlábaival vállamra tette és meg akarta nyalni arczomat. Velem tért haza.

Ő volt az első lény, akit szerettem, mert megértette vonzalmamat. Bizonyynal: ez a szeretet tulzott és nevetéses volt. Ugy rémlett, mintha testvérek volnánk, két oldalam mellől, éjjel ágyam végében aludt, szüleim ellenzése daczára velem együtt ebédelt és minden utamon elkísért.

Egy napon, június végén történt, a chavroli ország-uton a diligence-szal találkoztunk. A négylovas kocsi örült sebességgel rohant, a kocsis vidáman pattogtatott, a felvert por nehéz felhökként lógott az ut fölött.

Kutyám megijedve a dübörgéstől, az ut másik széléről felém szaladt. Nem volt elég gyors; az egyik ló elütötte, az eb fölfordult, megint lábra ugrott és aztán elterült a földön. A postakocsi két nehéz zökkenéssel átgázolt rajta: csaknem kettévágta a szegény dögöt, amelynek belei kifordultak. Megpróbálta, hogy fölkeljen, de csak az egyik lábát tudta mozgatni és lyukat kapart vele a homokba. Borzalmasan vonított; pár percz múlva aztán megdöglött.

Kimondhatatlanul szenvedtem és egy hónapig nem hagytam el szobámat.

Egy este atyám, akit fölzigatott a dolog, hogy egy csekélység miatt ennyire bánkódom, így szólt hozzám:

— Mit fogsz akkor csinálni, ha majd egyszer igazi szomorúság ér, ha feleséged vagy a gyermeked hal meg? Az embernek nem szabad ennyire elhagyni magát!

A szó azóta fülemben zsongott: »Mit fogsz csinálni, ha igazi szomorúság ér, ha a feleséged vagy a gyermeked hal meg?«

Tisztába jöttem magammal. Láttam, úgy vagyok teremtvé, hogy minden rendkívüli módon hasson rám, hogy az élet fájdalmait beteges érzékenységgem megsokszorosítva vetítse lelkemre, és elkezdtem rettegni az életől. Nem voltak szenvedélyeim, nem volt magas életcéloim. Elhatároztam, hogy a bizonytalan örömeiket feláldozom a bizonyos szomorúságokért. Megállapodtam benne, hogy életemet másokért töltöm el s így fájdalmukat közvetlenül érezni nem fogom.

Azokat a gondokat, amelyekkel naponta találkozom, nem tudtam volna elviselni, ha egyenesen az én szívemet érik. Előbb magam haltam volna meg, semmint egy gyermekemet elmulni láthattam volna.

Mauduit abbé elhallgatott. Szeme a kandallóba tekintett, mintha ott rémlene előtte egész élete titka, az az élet, mely rá várakozott, ha bátrabb lett volna a fájdalommal szemben. Aztán így szólt:

— Igazam volt. Nem születtem a rendes emberi életre.

A grófnő sokáig nem válaszolt, aztán hosszas hallgatás után azt mondta:

— És én azt hiszem, nem tudnék tovább élni, ha unokáim nem volnának.

A pap nem felelt.

Miután a cselédek a konyhában elaludtak, a grófnő maga vezette a kapuig vendégét, akinek magas, sötét árnyéka lassan tűnt el az éjszakában.

Falusi látogatás.

*Leszálltam a zugó vonatra
Egy eldugott kis falunál.
Zsupfödeles gunyhók tanyája,
Hol a vonat »egy perczig« áll.
A pap-lak ott van a felvégen
Lombos, virágzó hárs tövében.*

*Nem változott azóta semmi,
Hogy arra jártam, mint gyerek.
Felém bókolkak az eperfák,
Köszöntenek az emberek
És tárt karral fogad a bájos,
Galamblekű öreg plébános.*

*Beszélgetünk . . . Hogy megváltoztam,
Megnőttem! . . . Ő nem változott.
Hallotta hirem, büszke is rá . . .
Magáru ő nem hallatott.
Ah, sokat éltem! . . . Ő szerényen
Csak a virágzó hárs tövében.*

*Ujságot irok . . . Ő nem olvas,
Csak egy katolikus lapot.
Uj eszmék rázták a világot . . .
Hullámuk ide nem csapott.
Kérdem, hogy néppárt van-e nálok?
— Én . . . szeretetről prédikálok.*

*Beszélek még szép terveimről,
Elmondok sok nagy ideát.
Hozzáleszem illendőségéből,
Belőle is lesz még — apát.
Mosolyog erre: »Már én szépen
Maradok a vén hárs tövében.«*

*S hogy jő az est és el kell válnunk,
Ugy megczirógat, megölel;
Utánam int kis kapujából
És szinte fáj, hogy válni kell.
Visz a vonat . . . még visszanezék . . .
Istenhózzád, te enyhe fészek!*

Martos Ferencz.

Szerelmesnek egy jel elég, a dervisnek példa kell.

*

A halhatatlanoknak is fájnak a fogaik.

*

A nők vagy egészen jók, vagy egészen rosszak. A vezetőjüktől függ — mint a telivér paripáknál.

*

Ha a nő életkorát akarod megtudni, kérdezd meg őt magát és kérdezd barátnéját. Ő harminczat fog bevallani, barátnéja negyvenet; te pedig vedd a közepit.

Katonahistóriák.

Irta: RUDYARD KIPLING.

I.

A foxterrier.

(Közlegény Learoyd elbeszélése nyomán.)

Ortheris, aki abban a hitben él, hogy mindenkinél okosabb, azt mondta, hogy Mrs. de Sussa nem is volt igazi uri nő, hanem közönséges pogány asszonyszemély. Nem tagadom, hogy arczbőre kissé sötét volt, de ennek dacára kétségtelen előkelőség ömlött el rajta. Kocsit tartott, amelyet gyönyörű lovak húztak, haját úgy beolajozta, hogy az ember belenézhette, mint egy tükörbe, s végül gyémántgyűrűk és aranylánczok lógtak rajta, még pedig a javából, mert azt a nagyságot, mely az ő terjedelmes arányaihoz simul, nem minden boltban találhattad meg. Én az ezredesné kutyája révén ismerkedtem meg vele.

Mondhatom, életemben már sok ebet láttam, de Rip, valamennyiök dacára, a foxterrierek királya volt. A beszédet kivéve, mindent tudott, s ezért az ezredesné többre tartotta, mint egy embert. Ő nagyságának ugyan gyermekei is voltak, de ők Angolországban maradtak s így Ripnek jutott a dédelgetés, amelyet anyjuk nekik szánt.

Am Ripben egy csöpp kalandorság is lakozott, hébe-hóba megszőkött a kaszárnyából s a faluban szaladgált, akárha ő volna az inspicziáló polgármester. Ilyenkor az ezredes kiserazte a bőrét, de Rip nem igen törődött vele és továbbra is csavarogni járt, miközben úgy csóválta farkát, mintha a szembejövőknek azt mondta volna: »Köszönöm, jól vagyok. És ön? Hogy van, hogy van mindig?« Erre az ezredes, akinek halvány sejtelve sincs a kutyákról, pórázra fogta ebét. Pompás állat volt, miért csodálnám, hogy Mrs. de Sussa rövidesen belészeretett? A tiz parancsolat valamelyike ezt mondja: »Ne kívánd meg felebarátodnak sem ökrét, sem szamarát,« de a foxterrierekről nem emlékezik meg, s nyilván ez az oka, hogy Mrs. de Sussa megkívánta Ripet, jóllehet gyakran járt templomba, úgy mint a férje ura. Ez az ember olyan fekete volt, mint egy szecsen, de miután igen jó kabátja volt, senkise fogta rá. Azt mondják, hogy juttán gazdagodott meg; szekrényében egy öl bankó hevert.

Tehát: a mikor Rip pórázra került, a szegény ördög hamar a dögrováson volt s az ezredesné értem küldött, mondanám meg, mi a kutya baja? Én ugyanis értek az ebekhez.

— Hát persze, persze — mondok — a szegény pára kissé buskomor s a mi hiányzik, az a szabadsága és a társaság, amely nélkül mi kétlábuak se tudnánk megélni. Egy pár patkány azonnal felvidítaná. A patkány egy kicsit komisz dolog, tésasszony — mondok — de hát a kutya megkívánja, ép úgy, mint azt, hogy kószálhasson hébe-hóba, egy és más ebet megszólíthasson és elagyabugyálhasson, mint a többi jó keresztény.

Erre ő azt mondja, hogy az ő kutyájának nem szabad verekedni és a jó keresztények nem agyabugyálják el egymást.

— És mire teremtette Isten a katonát? — kérdem és megmagyarázom, mily ellentétes jellemvonások rejlenek a kutyában. Most okosak és úgy viselkednek, mint a nagy urak, hiszen, azt mondják, a királynőnek is van kutyája, aztán meg egyszerre csak utána rohannak a macskáknak, mindenféle utcai verekedésben résztvesznek, patkányokat esznek és össze-visszaharapják egymást.

Erre az ezredesné azt mondja:

— Hiszen van benne valami, Learoyd. Szeretném, ha ön, mikor szabad ideje van, sétálni menne Rippel, de kikötöm, hogy a kutyának nem szabad senkit sem elagyabugyálnia; macskákra vadászni és, egyáltalán, csunya dolgokba keverednie szintén tilos.

Szóról-szóra így mondta.

Ezóta Rip meg én minden este sétálni mentünk, összefogtunk egy csomó patkányt, aztán versenyt usztunk az állomás mögötti pocsolyában, s pár nap múlva a dög olyan egészséges volt, mint a pinty. Nagyszerűen értett hozzá, hogy kell a pudlikra támadni; rájuk csapott, mint a nyíl és jóllehet alig ökönyi kölyök volt, úgy fellódította őket, mint a kugligolyó a bábút. Ha aztán rémülten menekültek, utánuk rohant, mintha nyulra vadászna. Szakasztott így jártak a macskák.

Egy este hörcsögüldözés közben valami kertifalon másztunk át. Rip épen buzgón kapart a mogyoróbokor körül, mikor elénk toppan Mrs. De Sussa és így kiált:

— Oh én Istenkém! Itt van az a gyönyörű állat! Meg lehet simogatni, katona ur?

— Oh igen, tésasszony — mondok — kedveli a hölgytársaságot. Rip, gyere ide, és beszélj az asszonysággal.

Rip, aki ezalatt meggyőződött róla, hogy a hörcsög elmenekült, illetudóan odajött és a legcsekélyebb elfogultság nélkül állott meg.

— Oh te szép, szép kutya! — szolt a hölgy. — Mily boldog volnék, ha egy ilyen kutyám volna. Szép vagy, gyönyörű szép! — és így tovább, amiből az eb ugyan nem sokat ért, de alapjában még sincs kifogása ellene.

Most Rip bemutatta ügyességét: keresztülugrott a sétabotomon, kezét fogott Mrs. De Sussával, halottnak tétette magát stb, amint az már szokás, jóllehet a magam részéről nem vagyok az ilyesmi barátja, mert bolondot farag a kutyából.

A végén aztán kiderült, hogy ő nagyságának már rég fáj a foga a kutyára. Gyermekei elkerültek hazulról, dolga nem igen van és az ebeket mindig nagyon szerette. Megkérdezi, akarok-e egy pohár pálinkát, mire bemegyünk a szalonba, ahol férje a hintaszékkel szórakozik. Neki is roppant megtetszik a kutya s én egy üveg sörhöz meg egy marék szivarhoz jutok.

Ezek után távozom, de az öreg asszonyság még egyszer utánam kiált:

— Kedves katona ur, kérem, hozza el mielőbb megint ezt a szép kis állatot!

Az ezredesnének Mrs. De Sussáról egy kukkot sem szoltam és Rip is hallgatott róla. Azóta gyakran ellátogattunk barátnőnkhez és mindannyiszor sört és szivarokat kaptunk. Beszélgetés közben csodálatos dolgokat mesélek Ripről, hogy a londoni kutyakiállításán első díjat kapott, és az ezredes harmincz font sterlingért és négy shillingért váltotta magához; hogy testvére a walesi herczegé; hogy akkora pedigreeje van, mint egy főherczegnek és így tovább. Mindent elhitt és el volt ragadtatva. De amikor az öreg asszonyság pénzt nyomott a markomba, kátrányszagot kezdtem érezni. Abban nincsen semmi, ha valaki egy katonának egy üveg sört fizet, de ha az embernek titokban öt rupiát csusztatnak a zsebébe, az már hasonlatos ahhoz, amit a kortések megvesztegetésnek és korrupciónak mondanak. A dolgot még gyanusabbá tette, hogy Mrs. De Sussa egyre gyakrabban czélogtatott arra, hogy a hüvös idő már elmulik, hogy közelebb Mansuri Paharba utaznak és hogy sosem látja többé Ripet, ha csak valaki egy nagy szivességet nem tesz neki.

A dolog ide fejlődvén, czélszerűnek tartottam, hogy az esetet Mulvaneyvel és Ortheris-szel közöljem.

— Ez a gonosz fehérchseléd lopásra gondol — jegyezte meg az irlandi — és a bűn ösvényére csal

téged, Learoyd. Ám én megvédem ártatlanságodat; holnap este együtt megyünk el az asszonysághoz s én majd kifejezem neki a becsületről és igazságról való nézeteimet. De meg kell jegyezmem, Jock — tette hozzá fejcsóválva — nem volt szép tőled, hogy a jó italt és a jó szivart kizárólagosan magadnak tartottad meg, mialatt Ortheris és csekélységem a kályhacsőhöz hasonló száraz torokkal csavarogtunk és bagót is csak ünnepnap láttunk. Ez jellemtelen dolog volt, mert, mért-ülj te a hintaszékbe, mikor Terence Mulvaney egy fadrombbal sem ér kevesebbet, mint a juttakereskedő.

— Nem is szólva rólam — füzte hozzá Ortheris. — De ilyen a világ: Azok, akik hivatva vannak rá, hogy a társadalom oszlopai legyenek, a feledés homályában huzódnak meg, míg az ilyen csirkefogó yorkshire-i...

— Hagyjuk ezúttal a csirkefogó yorkshire-it — mondom én. — A fődolog: Rip.

Másnap Mulvaney, Rip meg én Mrs. De Sussához megyünk aki miután az irlandit nem ismerte, eleinte kissé tartózkodó volt. De ismerni kell Mulvaneyt; pár perc alatt úgy tele beszélte a Mrs. fülét, hogy a derék hölgy kirukkolt vele, miszerint Ripet Mansuri Paharba óhajtaná magával vinni. Erre Mulvaney ünnepélyes hangon azt kérdezi, vajjon ő nagysága lelkére veszi-e, hogy két szegény, de becsületes katonát a fegyházba juttasson? Mrs. De Sussa erre bőgni kezd, mire Mulvaney hamar a másik oldalra dobja a köpenyegét és koncedálja, hogy a hegyi levegő persze jobb volna Ripnek és a szegény eb is jobban érezné magát ott, ahol szeretik. Így beszél tovább és tovább, és úgy befűt az öreg asszonyságnak, hogy az végül szentül meg van győződve, hogy Rip nélkül az élete egy fabatkát sem ér.

Végül Mulvaney így szól:

— Ennek daczára, nagyságos asszony, a kutya az öné lesz, mert az én szívem érzőbb, mint ezé a csigavérű yorkshire-ié; ám a dolog, akárhogy nézem, háromszáz rupiába fog kerülni.

— Sose higyen neki, tésasszony — mondom erre én. — Az ezredesné ötszázon alul nem adja el.

— Ki beszél itt eladásról? — felel Mulvaney. — Szó sincs róla; a dolog úgy áll, hogy ennek a derék asszonyságnak a kedvéért arra fogok vetemedni, amiről eddig álmodni sem mertem: el fogom lopni az ebet!

— Ne mondja ezt a szót: lopni — fuvolázott Mrs. De Sussa. — A kutyának gyöngy-élete lesz. Hiszen gyakran esik meg, nemde, hogy kutyák elvesznek, és a hú pára szeret engem, én meg őt szeretem, ahogy még soha kutyát nem szerettem, és Ripről semmi áron se tudok lemondani! Önöknek csak annyit kell tenniök, hogy közvetlen elutazásom előtt átadják őt nekem; Mansuri Paharban senki se fogja kutatni kié az eb.

Mulvaney e közben jelentőségteljes pillantásokat vet reám s én, noha nem tudom, hová akar kilyukadni, buzgón segédkezem neki.

— Nos tehát, tésasszony — mondom — én ugyan sose hittem volna, hogy kutyalopásig sülyedjek, de ha a czimborám tud rá módot, hogy a tésasszonynak szivességet tegyen, úgy nem állok utjába, jöllehet, azt hiszem, komisz dolgot művelünk és háromszáz rupia épen nem nagy ár azzal a veszedelemmel szemben, hogy stokházba kerülünk.

— Háromszázötvenet kapnak — felelt Mrs. De Sussa — csak szerezzék meg a kutyát.

Ilyenformán rábeszéltettük magunkat és az asszonyság azonnal mértéket vett Ripről, hogy még ma ezüst örvöt rendelhessen neki.

— Vigyen el az ördög — mondom künt Mulvaneynek — csak nem akarod Ripet tényleg ennek a boszorkánynak adni?

— De nem is ültetem fel. A tésasszony egy Rip-másodlatot fog kapni.

— Kiváncsi vagyok, honnét szerzed?

— Te Learoyd fiam — szól Mulvaney méltóság-teljesen — szó sincs róla, csinos legény és derék czimboravagy, de agyvelő helyett írótd hordasz a fejedben. Mire jó a mi Ortheris pajtásunk, aki az állatkitömésben oly nagy tökéletességre vitte? Aki pedig állatokat töm, annak az írha reperálásához is bizonynyal értenie kell. Ösmered a kantinos kutyáját — a fene egye meg — az, amelyik az év egyik felében elcsavarog, a másikban meg morog? Ezuttal a viszontnemlátásra fog elbitangolni. Tudod-e, hogy ez a gyalázatos dög nagyságra teljesen megfelel Ripnek, csak épen másutt vannak fekete foltjai és a farka két hüvelykkel hosszabb? De mi ez a két hüvelyk! És mik a fekete foltok olyan mesternek, mint Ortheris! Semmisse!

Szóval, elmegyünk czimboránkhöz s a ficzko, akinek olyan éles az esze, mint a beretva, egy perc alatt a helyzet magaslatán áll. Másnap Ortheris már szép gyakorlatokat csinál házinyulakkal, amelyeknek szőrét fehérre föszt, majd egy próba-ökörre rápingálja Rip összes jegyeit. Most a kantinos dögére került a sor. Azt hiszem, ez a bestia a világ legkomiszabb kutyája volt és vérmérsékletét legkevésbbé se javította meg az, hogy a farka mihamar két hüvelykkel rövidebb lett. Ám, beszéljetelek akármit a királyi képcsarnokokról, én a magam részéről még nem láttam jobb állatfstményt, mint ezt a dögöt, amely Ripet ábrázolta. Ortheris nagy művészettel végezte feladatát, miközben a kép egyre morgott és minden áron rá akart rohanni a modellre.

Ortherisnek a nagy dicsőség fejébe szállt és menten át akarta adni a kutyát. De Mulvaney meg én szerencsésen megakadályoztuk benne; tudtuk, hogy a festmény csak kívülről tökéletes.

Mrs. De Sussa egy napon végre kijelentette, hogy utazik. Azt mondta, hogy a kutyát vigyük el egy kosárban a pályaházba, ahol a pénzt is megkapjuk. Ugy éljek, legfőbb ideje volt, hogy utnak induljon, mert ménkö sok fösték kellett, hogy a dög fekete foltjait épen tartsuk; Ortheris hat rupiánál többet költött a kalkuttai droguistánál.

A vonat este ment Haurin át. Szolgálatkészen elhelyeztük Mrs. De Sussa ötven-hatvan kofferjét, aztán áadtuk a kosarat. Ortheris, aki csak úgy ragyogott a büszkeségtől, fölemelte a födelet és megmutatta a kosárban kuporodó kutyát.

— Oh, az angyal — lelkesedik a vén csoroszlya — milyen édes!

E pillanatban az angyal elkezd morogni és a fogait csattogtatja, miért is Ortheris sietve leereszti a födelet.

— Vigyázzon, tésasszony — mondja Mulvaney — mikor kiveszi a kosárból. A dolog ugyanis úgy áll, hogy Rip nem nagy barátja a vasutnak, aztán meg bizonynyal régi barátai után fog vágyódni. Azért kezdetben elnézéssel kell lennie.

Azt felelte, hogy nagyon fog vigyázni és csak száz mértföld után fogja a kosarat kinyitni, nehogy valaki ráismerjen a kutyára. Minket pedig nagyon megdicsért, aztán egy marék bankót nyomott a markunkba.

Megkezdődött a bucsuzás, vagy hetven jó barát és rokon szorított kezet Mrs. De Sussával, mi pedig odébb álltunk.

Hogy mi történt a háromszázötven rupiával, magam se tudnám biztosan megmondani, annyi tény, hogy elköltöttük. A pályaudvarban különben egyenlően osztottunk meg rajtuk, mert Mulvaney így okoskodott:

— Ha Learoyd volt az első, aki kezét Mrs. De Sussára tette, úgy én voltam az, akinek a döntő pillanatban a kantinos kutyája eszébe jutott, viszont Ortheris

az a tiszteletreméltó művész, aki a gyalázatos dögből műtárgyat fabrikált. De fogadalmi ajándéku, amiért a vén csoroszya nem csábitathott a bűn útjára, egy kis aprópénzzel fogok megemlékezni a szegényekről.

Miután azonban Ortheris meg én anglikánusok vagyunk, fölöslegesnek tartottuk, hogy e tekintetben Mulvane nézetéhez csaltakozzunk. A pénz a zsebünkben volt s nem óhajtottunk belőle proviziót adni. A vén dámával többet nem akadtunk össze. Ezredünket Pindibe helyezték át és a kantinos más kutyát szerzett magának a dög helyébe, amely oly gyakran elbitangolt s végül mindörökré eltűnt.

Krónika II.

A lőcsei fekete asszony.

— szept 15.

Körülbelül egy éve, hogy Fleschékkel Lovránában találkoztam.

Csudálatos volt tavaly az ősztű és a tél eleje a hófödte Monte Maggiore tövében. A Hotel Villa Lovrána óriási parkjában, amely három hatalmas terraszban száll alá a tengerhez, szelid tűzében a novemberi napsugárnak sárgultak, haltak el a százados cserfák levelei és aranyos ragyogás volt nappali virrasztója a csöndes őszi haldoklásnak. És az őszi rózsák, amelyekkel mintha az egekből öntöttek volna végig a parkot, színesen pompáztak és a végtelen babérligetek, amelyek a szirtes partot szegélyzik, megrezentek a csöndes tengeri szellőtől. Az isztriai halászváros köveinek ridegségéből idáig hangzik a harang szava — amott egy mellék ösvényen festőállványa előtt egy piktor dolgozik, szikár, hegyes szakállu, villogó szemű barna ember, Crnčić, a horvátok nagytehetségű fiatal művésze — a parkban világos napernyők alól tengeri levegőtől hamvas női arcok mosolyognak elő — és fent a terraszon egy komoly fekete férfi levélírás közben hébe-hóba föltekint, hogy végigjártassa szemét a természet e dicső képén.

— Fogadni mernék, hogy az az ur ott fent magyar — szól Fleschné.

— Igen — válaszoltam — Péterfi Jenő, író.

Két nap mulva megjött a hire, hogy öngyilkos lett a robogó vonaton Károlyváros mellett. Mikor Fleschnét emlékeztettem arra a komoly fekete urra, odameredt arra a helyre, ahol Péterfit utoljára irni láttuk, és szeméből lassan, lassan kigyöngyözött két hatalmas köny. Vidám volt az élet Lovránában, ez volt az egyetlen eset, hogy sirni láttam. De ez a kép megmaradt az emlékezetemben és ismét fölujult, amikor vagy egy hónap előtt a tátrafüredi erdőben történt szerencsétlenség első hírét olvastam. Mert még a könye is más ennek az asszonynak, mint a többié.

Nem szép asszony. Több annál. Érdekes. Nem azért, mintha az asszonyi démonok közé tartoznék, akiknek rejtelmes titokzatossága képzeletünket foglalkoztatja. Valami elementáris őszinteséggel változik minden pillanatban arczkifejezése, visszatükröztetve minden gondolatát, minden érzelmét. Ábrázatán rögtön ott látni szavának illusztrációját. És igazi bécsi asszony. Az uri bécsi dialektus bensősége, humora, szingazdagsága különös zamatot ad

a nagyműveltségű és igazi arisztokrata modern asszony beszédének. Délczeg, hajlékony alak. Rozsdafényű, gazdag haja alól, hosszu szempillák árnyából, két nagy kék szem néz bátor kíváncsisággal a világba; Böcklin pingált ilyen szemeket. Közéleben tanultam meg, hogy igazán nagyvilági hölgy ez, aki egészen természetes.

Az ura olyan volt, mint valami arisztokrata, némi képpen blazirt lovas tiszt, aki czivil állapotban angol sportsmanek módjára öltözködik. Angolosan viselte a bajuszát, angol cigarettát szítt, angol ruhát viselt és dühöngött, kétségbe volt esve, amikor a burok verték az angolokat. Mikor vele megismerkedtem, már nagyon beteg volt: az atléta-alakon beteg fej hajlott kissé előre. Alig látott, balfülén nagyot hallott, ideges főfájás gyötörte.

— Minden jó volna, ha engem még megfejteni lehetne! — mondta a harminczhatéves férfi, aki egészen ritka, de gondosan kettéválasztott őszülő hajával jóval idősebbnek tetszett. Sportért, lovakért érdeklődött és büszke volt arra, hogy ő volt az egyedüli, ki a berlin-tatai kocsi-versenyen magyar lovakkal sikert aratott.

Mert ez a talpig bécsi ember különös módon vonzódott hozzánk magyarokhoz. Szerette temperamentumunkat, értette természetünket, szeretett volna magyar lenni. Ostorozta a magyar gentry léhaságát, de mindig társaságukban volt. Tanult is magyarul.

— Unatkozom, mert nincs foglalatosságom — mondogatta. — Bele kellene valamibe fogni, hiszen még fiatal vagyok, ugyebár? — és ilyenkor fürkésze nézett az emberre, valjon nem találkozik-e hitetlenséggel, hogy ő, a beteg ember, még valamibe kezdetne. Duszgazdag ember volt, vagyonának kamataiból élt, érezte a munka kötelességét, terveket is csinált, de a degenerált emberben már nem volt annyi erély, hogy kockáztatni merészelt volna csak egy krajczárt is. Unatkozott. Beteg volt. Ideges.

— Megint kinez a fejem! — És valami különös szomorúsággal nézett nyolcz éves fiára, aki már abszolte arisztokratának nő meg.

Érdekes volt egyáltalán megfigyelni a társadalmi átalakulás törvényét ebben a családban. Fleschék régi előkelő bécsi familia, akiknek vagyona kereskedelmi szorgalomból és szerencséből keletkezett. Ott ült az asztalnál a nagyanya is, a bécsi patricziusi matrona abból a fajtából, amely vasárnaponként szolid ekvipázson megy a Károlytemplomba misét hallgatni. Csupa szelidség és jóság, nagyon vallásos és nem érti az új nemzedéket. Egyszerű és nemes, a világért se tud ellenni valami munka nélkül. De csupa jókedv és kedély. Hangjában vibrál valami a régi bécsi keringőből. És a nemzedék, amely ebből a patricziusi törzsből kiindul, második ágában már egészen arisztokrata lesz.

Sokat szenvedhet mostan ez az öreg hölgy: életének nyugalmas idyllje a végén modern törvénytársi drámának disszonanciájába vág.

És most ismét beköszöntött az ős, ismét aranyos ragyogásban pusztul el a cserfa a lovránai parkban. Az emberek pedig a tátrafüredi erdő titkáról beszélnek. Augusztus hetedikén egy lövés dördült el ott, amelynek visszhangja nem némul el, de egyre erősbödik.

Nemrégiben ismét találkoztam az immáron özvegy Fleschnével. Fekete gyászruhájában, fején a Viktória-gyászfőkötővel, fájdalomtól lesujtva haladt a Margit-sziget platánjai alatt.

Semit se tud arról, amit a nagy Galeotto világgá bocsátott. A család a legnagyobb óvatossággal védi, őrzi, nehogy megtudja, amiről ma mindenféle sugnak-bugnak.

Körülböngött meg zug a nagy Galeotto, de ő nem hallja, nem érti.

Oda a lőcsei Köztérre, a megyeház mellett, abba a kis házba, ahol Füzesséryt a vizsgálóbíró vallatja, tolaszik Galeotto. Névtelen leveleket ír, költ, hazudik, rágalmaz.

És öl.

És egy szegény, boldogtalan asszony még nem tudja, hogy ő a lőcsei fekete asszony.

Gregorius.

Félmult időkből.

Deák Ferencz kosara.

Lágy, álmos levegő czirógatta arcunkat és fátyolszerű halvány őszi köd borult a sümegi szőlőkre, mikor egy nagy társasággal ballagtunk a város felé.

Kint voltunk a híres Ramazetter-féle telepen, ahol még igazi somlait mérnek az óriási hordókból. Hamisítatlan badacsonyi szikrázik a pohárban.

A hajdani jeles borkereskedő czég mostani főnöke, Hladny János, rendezett ott magnum áldomást a »Balaton körüli utazás« nagynevű írója, Eötvös Károlynak a tiszteletére.

Nekem lázam volt, bort sem iszom évek óta, így csak a konverzációban tellett gyönyörűségem.

Mert Eötvös Károly beszélt, aki nemcsak a legmagyarabb író, de a legzamatosabb társalgó is széles e hazában.

Kárba vezett Hladny Jancsinak a barátságos unszolása, aki igazán isteneknek való nektárt töltögetett a poharamba. Csak nem akart kiürülni az előttem álló bilikom.

Hogy ballagtunk befelé, megeredt az adomázás. Régi honi szokás ez már magyar nemes urak közt.

Leginkább Kisfaludy Sándorról, meg Deák Ferenczről esett szó.

Ugy is dukált ez Zala vármegyében, ahol mintha a pirosra váló, hervadó borág is arról a nyalka testőrözről suttogott volna, aki a sümegi vár omladékai közt pillantotta meg először *Himfy dalai*-nak halhatatlan ideálját.

Az Eitner Sándor urambátyám fényesen kivilágított ebédlőjében lukullusi lakomához telepedtünk. Milyen kár, hogy a lázbeteg ember még az asztal gyönyöreit sem élvezheti. Szegényebb lettem ismét földi örömeimben.

A villogó ezüstre, sávoxyos damasztra meg finom porcellánra terített asztal mellett hangos lett a jókedv. Csak én mélyzattam el néha, úgy, hogy a jovialis plébános ur egyre tréfálgatott velem, hogy talán nem is annyira komoly tudós ember vagyok én, mint inkább valami rejtőzködő póéta lappang a kaput rokkomban. *A kesergő meg a boldog szerelem* klasszikus földén, sok szóbeszéd közt, persze, hogy esett szó a szerelemről meg

az asszonyokról is. Így került aztán kapóra Deák Ferencznek egy ifjúkori, talán egyetlen szerelme is.

Régen történt biz az. Valamikor a huszas években. Akkor, mikor még a haza bölcsét *Ferkó*-nak szólították.

Erős, vállas legény volt Deák, aki után Zala vármegyének nem egy szép leánya sóhajtozott.

De Ferencz már *Ferkó*-korában is álhatatos, komoly férfinak indult. Komolyan vette a munkát, a haza iránti kötelességeket, komolyan a szerelmet is. Valamelyik sümegi bucsun, lehet, hogy névnapon, egyik *Inkey*-leány hódította meg a szívét, és kocsija gyakran járogatott be ezután abba a szűfás, fehér kavicsos kirakott udvarba, ahol a százszorszép leányzó lakozott.

Deák nem tudott czifra bókokat mondani, a mazurkát sem lejtette korántsem olyan rangosan mint a Bogyay, meg a Skublich fiuk talán — de szinarany volt a szerelme. Nem is arany — szikla, amelynek a szilárdsága biztos záloga két élet boldogságának.

Hiuság — asszony a neved!

A szép *Inkey*-leánynak sehogy sem tetszett a derék, komoly ifju. Pajkosan nevetett, valahányszor látta, hogy Deák csak szótlan imádattal bámulja, míg a többi gavalér csak úgy ontotta a sok, üres bókot.

Azt meg éppen rossz néven vette tőle, hogy egyetlenegyszer sem huzatta el ablaka alatt a kedvencz nótáját.

Nem. Még csak virágot sem igen vitt szive bálványának Deák Ferencz. A virágos kerthez hasonló, hófehér leányszobába a nyalka Bogyay gyerekek, meg Hertelendy, egyik másik, hozták télvíz idején is Triesztből a kaméliát, rózsát. Nagy dolog volt pedig ez akkor, mikor nem járt még az express. Tengelyen, forró-vizes bádofazékban érkezett a kényes portéka. Külön kertészlegényt rendeltek melléje, és ez az *Adria* partjától Zalavármegyéig csak arra ügyelt, hogy a víz soha ki ne hüljön az edényben. Náboboknak való mulatság volt akkor a bukéta. — Egyszer aztán, éppen így szüretre való idő volt akkor is, és halvány párázat ereszkedett a sümegi hegyre, mikor Deák Ferencz ismét átment az *Inkey*-portára.

Szokatlanul kicsipte magát, karneol gombos fekete attilájáról meg éppen látszott, hogy ünnepies cselekedetre készül.

Ugy ám. Mert akkor is, mint ma, lakodalomra, temetésre, vagy ilyesminő alkalmatosságra öltött csupán nemzeti viseletet a magyar.

A szűfás udvaru portára beérve, nem igen czifrázta a szót. Soha sem szerette a sallangot. Egyenesen, becsületesen megmondta hát a szive szándékát.

— Te az enyém, én a tied, ásó kapa válaszszon el. Ha a szép leány is úgy akarja. — Körülbelül ez volt beszédjének a summázatja.

A leány pedig csak egyre mosolygott és fehér szárnyu pillangó rebbenését lesve a hervadó rózsafák ágán, nem adott választ a nyiltszívű, nyiltszavu legénynek.

— *Majd máskor — majd holnap* . . . — mondogatta, és elkapva a játszi lepkét, megtépte himes szárnyát, úgy, hogy az aranyos por mind szétrepült s elszóródott a földre perdlő, hervadt rózsalevél közt.

Deák Ferencz pedig lehajtotta a fejét — de nem szólt többet egyetlen egy árva szót sem.

Az igaz magyar ember meghal, de még szerelmet se tud talán koldulni. Be sem várva a vacsorát, fogatott s a fehér fényű, holdvilágos éjszakában hajtatott hazafelé.

Az országot szegélyező nyárfák reszkettek, remegtek a lanyha őszi szélben, az ifju férfi pedig fejét kezére hajtva, kétségek közt töprenkedett azon, hogy mit is hoz hát majd az a *máskor*, az a *holnap*.

Nem kellett sokáig töprenkednie. Mikor kocsija befordult saját portájának az ámbitusa elé, a holdfény meg átszűrődve a lombokon, odavetődött a régi módi cséza

magas, hintáló rugóira, hátul, egy spárgán himbálódzva fűzavesszőből font kis kosarat pillantott meg Ferkó ur. Hogy a kocsis meg ne lássa, gyors mozdulattal ugrott oda s egy rántással elszakította a madzagot.

Mintha a szívét is eltépte volna egyben ezzel a szilaj, erőszakos rántással. Meg is tántorodott talán egy kissé az erős férfi, úgy, hogy imbolygó léptekkel ment föl a tornácra.

Odabent aztán, a rideg legény-otthon ebédlőjében leült a nagy, kihuzós diófaasztal mellé és fejét tenyerébe hajtva, soká-sokáig bámult így maga elé. Talán az őszi hajnal késő szürke-sárgás fénye is bederengett már a zsalugáterek mögött, mikor Deák Ferencz magához tért tompa kábultságából.

Ezen a kínos, hosszú éjszakán dőlt el életének sorsa. Ekkor érezte át, hogy az *első csalódás* egyszersmind az *utolsó* is ő nála.

Ez a nagy jellem nem türt megalkuvást még a szerelemben sem, és egyszer kicsufolt érzelmeinek drága kincsét soha többé nem tudta apró pénzre föl váltani.

Teljes erejével a haza szolgálatára szentelte ezentul életét, s az asszony legföljebb mint perczekre való időtöltés szerepelt a nagy államférfiu későbbi sorsában. Nagyra menendő férfiú volt már, a pozsonyi diéták hirneves ifju követe és fényes sikerei valóságos dicskörrel övezték, amikor formális hadjáratot indítottak ellene az asszonyok. Sőt egy alkalommal igazi összeesküvést forraltak a diéta szép asszonyai, élükön Blaskovichné-Sárközy Antóniával, aki kiadta a jelszót, hogy:

— Meg kell hódítani Deák Ferenczet *mindenáron*. — Blaskovichné járt elő a jó példával, de hiába!

Pedig Sárközy Antonia olyan szép asszonya volt a maga idejének, hogy még az anachoréta vére is fölforrott volna látására, a pozsonyi diéta örege fiatalja meg épen őrjöngött utánna, s mind ott epedt és sóhajtott diadal-szekere elé befogva. Don Juan sem kapott talán annyi édes, szerelemre hívó leveleket mint Ferencz ur ez időtájt. A pozsonyi *Au*-nak nem volt lombos csaltija, édes gyönyörre hívó hüvös homálya, ahová már ne invitálták volna, epedő, vagy lázasan dobogó szívü szép asszonyok.

De a fiatal bölcs hideg maradt. Az első csalódás tövise belétört szívébe és Deák Ferencznek nem kellett többé orvos. Csudálatos, hogy kiváltságos, nagy férfiak, akiket a sors a haza szolgálatára, vagy más nagy emberi czélok elérésére predesztinált, ritkán, vagy sohasem találják meg a boldogságnak ama bizonyos *kék virágát*. Elrejtve nyílik számukra ez az álmatag, édes virág, vagy oly későn találják meg, hogy legföljebb sirukra jut belőle egy elárvult, hervadó szál, akkor, mikor már kihült ajkuk nem érzi a lázas, szerelmes csók hevét és kihült szívük nem dobban meg édes asszonyi szózat hívó esdeklésére...

*

Mikor az elbeszélő bevégezte históriáját, szomorú komolyság borult az egész társaságra. Mintha mindenkinek fájt volna, hogy aki népek millióinak hozta meg a megváltást, akinek bölcsesége egy vérbe, könybe fult országot támasztott föl halottaiból, az maga sohasem érezhette a boldogságot, utolsó sóhajtását nem fogta fel szerető asszony, megtörő szemét nem zárta le puha, gyengéd kéz. Koporsóját *mindenki* koszorúval borította el, gyászolt *mindenki*, de senki sem hozott *egy* virágot, *mindenki* és nem *egy* asszony viselt miatta gyászruhát.

Magasan járt a hold az égen, mikor bucsuzkodni kezdtünk. E történet után senkinek sem volt kedve tovább mulatni.

Vicomte Letorière.

Krónika III.

Juliska dala.

Bejártam kétszer a világot,
Mi több, háromszor is talán
És mindenütt babért arattam
Szeretett férjem oldalán.
Már énekeltem Európában,
Amerikában mindenütt,
Hogy mily lesújtó diadallal,
Tanum a nyomtatott betűk.
Már magam is telegrafáltam
A hirlapoknak néha hirt,
Hogy hányszor hívtak ki egy este
S hogy melyik ujság, hol, mit irt?
Szóval: a turnék sokasága
Zajlott le már hátam mögött,
Már énekeltem Szép Helénát
És az Eleven Ördögöt,
Már énekeltem reggel, este,
Hajnalban és hajnal előtt,
De lelkeim,
Eddig még sohsem énekeltem
A sah előtt, a perzsa sah előtt!

Bizonynyal van sok más művésznő
Kinek a sorsa vélem egy,
Ki önhonában nem próféta
S a sikerért külföldre megy,
Hanem e bolygó zsidónók közt
Az első mégis én vagyok,
Legünnepelebb, legcsodáltabb,
Legirigyeltebb, legnagyobb!
Én énekeltem mindenütt már,
Fritjof Nansennek a Fram-on,
Dreyfusnak az Ördög-szigetjén,
(Meg is volt hatva, mondhatom.)
A pápának a Vatikánban,
Andrée előtt a léghajón,
Nincs a világon senki, senki,
Hangom ki nem hallotta vón.
Már énekeltem télen, ősszel,
Éjfél után és délelőtt,
De lelkeim,
Eddig még sohse énekeltem
A sah előtt, a perzsa sah előtt!

Én énekeltem a szabadban,
Szinházban, és hangversenyen,
Nagy toalettben és papucsban,
A hegytetőn s a völgybe lenn,
Kneipp-kura közben és ebédnél,
A szárazon s a tengeren,
Mi több, már egyszer énekeltem
Ott is ahol a bors terem.
Keresztelőn és temetésen,
És esküvőn és zsurekon,
Az udvaron s a lépcsőházban,
A köröndön s az oktagon,
Esős időbe, jó időbe,
Padlason és pinczébe lent
Már énekeltem honi szerzőt
És énekeltem idegent,
Már énekeltem az istennek
Sőt énekeltem Széll előtt,
De lelkeim,
Eddig még sohsem énekeltem
A sah előtt, a perzsa sah előtt!

S most a kegyes sors kedvezése
 Valóra váltá álmaim,
 Tultettem ezzel Küry Klárán
 A nagy Blahánén s Pálmayn,
 Hegyi Arankán, Lind Marcellán,
 Rózsa Lilin s mit én tudom,
 Tultettem ezzel Varga Annán
 És Gombaszögi Margiton,
 Tultettem ezzel Márkus Emmán,
 Gaszner Boriskán, Jászain,
 (Hogyan kapnak majd hajba értem
 Ezentul a színházaim!)

Sőt tultettem Fedák Zsazsán is,
 Szójer Ilonkán, Szirmain,
 Hisz mind között csak engem hallott
 A nagy sah, Mozaffer-ed-Din.
 Már énekeltem üres ház és
 Már énekeltem fél előtt —
 De lelke,
 Mégis csak több, hogy énekeltem
 A sah előtt, a perzsa sah előtt!

Inebus.

Z. Bárdi Gabi.

A primadonna rátermettségének rendesen három bizonyítéka van: *a)* hogy valami új rizsport vagy crémet nevezzenek el róla, *b)* hogy a szinfalak mögött selterst czipeljenek utána, *c)* hogy ne szerződjenek Bécsbe. A créme a külvilág számára készül és a szépségnek diadalát jelzi, a selters a szinpadon való souverainitás bizonyítéka, míg a negatív bécsi szerződés azt jelenti, hogy a művésznőt közönség és igazgató egyformán szeretik. Ha valakinek a selters iránt közelebbi felvilágosításra volna szüksége, az alábbiakban adhatjuk meg. A nagy művésznők rendesen fáradt torkuak s ha a szinpadról egy pillanatra kilibbenhetnek, sohse mulasztják el, hogy nagyot ne huzzanak a kulisszák közt számukra elhelyezett ásványvizből. Ilyen uton lett a selters a szinpadon való souverainitás jele. A bécsi szerződésről is el kell hintenünk egy ismeretterjesztő magot. Ezek a bécsi szerződések igen furcsa jószágok: 10,000 forintos fellépti pénzekkel kezdődnek és a vasárnap délutáni előadásokon végződnek. Ha azok a magyar primadonnák, akik Bécsbe szerződtek, mind megkapták volna a 10,000 forintokat, a császárvárosban muzeumban mutogatnák az utolsó ott maradt bankjegyet. Ám a bécsi direktorok bölcs emberek és csak napokra szerződtek. Mondjuk, egy estére fizetnek harmincz forintokat. A primadonna erre lázas gyorsasággal kiszámítja, hogy egy hónapban 31 nap és 4 délutáni előadás van, következetesen 35 × 30 forint a fizetése, vagyis egy hónapban 1050, tizenkét hónap alatt 12,600, tíz év alatt 126,000 frt, ami persze száz év alatt már a milliókat haladja túl... Tényleg azonban a csillag egy évben egyszer, a pünkösdi délutáni ifjusági előadásán játszik, ugyanakkor, amikor a vidám Bécs a Schmelzen szed ibolyákat...

De nem erről van szó. Bárdi Gabi a primadonna három főkéllékét kétségtelenül megtalálta. A Bárdi-créme már régebben virul az apróhirdetések között, a selters víz

is meg van — jóllehet a grófnőnek erre annyi szüksége van, mint nekem egy iramszarvasra — és Bécsbe sem szerződik el. Abban a mesterséges gyermekérlelő intézetben, amelyhez némelyik színházunk primadonna-produkálás dolgában felette hasonlatos, jól esik látni ezt a szép asszonyt, aki fokról-fokra fejlődött előttünk és rejtélyes összeköttetések nélkül vedlett ki a gyermekcipőkből. Körötte tarkán váltakozott a színházi élet, hol régi művésznőket akartak frissekké tenni, hol frisseket régiekké, mialatt ő haladt a maga útján és szorgalommal, tehetséggel, akarattal egyre közelebb jutott a céljához: Szó sincs róla, még ma se tökéletes művésznő és többet tanulhat, mint amennyit felejtene kell, de már is a közönség kedvencze, megbízható erő, sokoldalú tehetség. Ami fogyatékoság ma még benne rejlik, azt aranyos fény-sugárral retoucheirozza csodálatos szépsége, ez a bűvös fluidum, amely az üdeség, báj, kellemetesség és fiatalság villamos érintkezéseiből fakad.

Azt mondják, hogy némi keserősége van intéző köreivel, akik derüre-borura, vagy helyesebben, inkább borura, mint derüre, fedezik föl körülötte az új starokat. Ebben van is valami: a Népszínház utolsó esztendeiben túlsok primadonna-promesszt bocsátott ki, amelyeket a közönség csak nem akar, vagy nem tud csengő aranynyá változtatni. Ez a túltermelés nehézsége a színháznak és nehézség azoknak a törekvő tagoknak, akik nem minden áron akarnak Pallas Athénéként a közönség fejéből kipattanni. Porzolt-Zeus szaporán üti a publikum fejét, de eddig — isten tudja — többnyire csak a csapás fájdalmát éreztük. Erre ugyan lehetne egyet mondani, a régi bölcs nem egészen ismeretlen mondását: *sub pondere crescit palma*. De az olyan talentumos, szép és ritka természetű asszony, mint Bárdi Gabi — e heti képünk is igazat ad nekünk — még akkor is *palma* marad, ha a felesleges *pondust* leveszszük róla.

INNEN-ONNAN.

Ő Krüger Pál nem volt olyan szerencsés, mint hősi társa, Joubert generális, aki meghalt, még mielőtt a bur szabadság meghalt volna. Krüger túlélte a diadalokat, túlélte a nemzete szabadságát és ami sorsában a legszánalomramúltóbb, tul fogja élni alkalmasint a bur dicsőséget is. Ma még emlékeznek az emberek a Spionskopra, Ladysmith ostromára, Methuen végzetére és a Long Tomra, de a dicsőség nem sokkal éli tul a győzelmeket s az igazi diadal azé, akié az utolsó diadal. A legendás hárczok kora elmúlt, az afrikai dicsőség fényéből nem maradt több, mint egy-egy menekülő csapat lövéseinek villanása és az oknyomozó történelem kötelességének fogja tartani bebizonyítani, hogy ami történt, annak így kellett történnie, a vétkes tehát okvetlenül az volt, aki bűnhődött. Krüger apó, aki a háboru elején az afrikai Bismarck volt, a natáli diadalok idején a délafrikai oroszlán, most pedig egyelőre a nagy honavesztett, nem sokára egy szűk látkörű, konok vén ember lesz, akinek bűnös nagyozolása az enyészetbe döntött két országot. Az idő ma gyorsan dolgozik és Krüger Pálnak nem kell még sokáig élnie, hogy ezt megérje. És miután ez öreg ember nem azok közül való, akik a maguk hitével alkudni és az igazukról lemondani tudnak, Krüger Pál nem sokára kellemetlen emberré is lesz. Mert kellemetlen ember az,

aki nem tudja feledni, amit már elfeledtek és nem tud bele-nyugodni abba, amibe már belenyugodtak. Ő apellálni, hivatkozni, zsörtölődni és nyilatkozni fog, ami mind igen kellemetlen dolog lesz arra az államra nézve, amely a hontalannak hajlékot ad, de amely feltétlenül értékesebbnék tartja magára nézve a nagy és hatalmas Angliával való barátságos »vonatkozásokat«. Hajlékot adnak neki, de ki fogják jelenteni, hol löbbé, hol kevésbé hivatalosan, hogy amit az öreg ur beszél, azt nem szabad komolyan venni. A szegény öreg ur pedig vagy haragosan házal a maga elhagyatott sérelmeivel országról-országra, vagy összetörten meghuzódik és olvasván a zsol-tárokat, várja, míg magához szólítja az Ur, akinek ő bizonyára kedves fia volt, mert nagy megpróbáltatásokkal látogatta meg.

* * *

A fekete halál. Glasgowban, ahol az emberek julius derekán is felöltöben járnak a déli verőfényben, fellépett a pestisjárvány. Hiába volt minden óvatosság és fölösleges a mekkai zarándokok meggyanusítása: a fekete halál ugrott egy nagyot és Indiából, a Ganges szent partjairól ott termett a ravasz és kufárkodó skótok nagy kereskedővárosában, ahol a veszedelmes alkalomból most találkat fognak adni egymásnak Európa legelső pathologusai és higienikusai, hogy kitanulják a pestis fortélyát. Mitőlünk Pertik Ottó, a budapesti egyetem kitűnő kórbonczani professzora és Frank Ödön közegészségügyi felügyelő utaznak Glasgow-ba, kevesebb *éclat*-val, mint, teszem, Waldersee gróf Khinába, de bizonyára nagyobb személyes bátorság feltételeivel, mint akármelyik háboruba szálló hadvezér és reméljük, sok hasznos tapasztalattal fognak visszatérni; de addig is módunkban van egy-két consequentia hozzáadásával gyarapítani azokat a sejtéseket, amiket a tudomány, pozitív ismeretek hiányában, eddig a pestis felől tanított. Mert nem ok nélkül czéloztunk Glasgow hőmérsékleti viszonyaira. Eddig úgy hitték, hogy a pestis a meleg éghajlathoz van kötve és ime most előtűnk a kellemetlen czáfolat, hogy a hideg nem áll útjában a fekete halálnak. Egy reménységgel tehát kevesebb és ez az egyik tanulság, amivel a glasgowi pestis szolgál. Van azonban egy másik tanulság is, az t. i., hogy, mint Indiában, úgy Glasgowban is a szegény emberek hullanak rakásra. A fekete halál a zsufolt népességű, piszkos, rossz levegőjű utcákba jár gyilkos ölelésekre és az éghajlat, az ételszokások és a társadalmi szervezet ezer különbözőségén keresztül megmarad a nyomor pajtásának. Nincs kétség benne, a tudósok a pestisről is ki fogják mondani, hogy nem annyira kórtani, mint inkább szociális baj, aminthogy egyáltalában a modern medika nagy hajlandóságot mutat, hogy a gyógyítás körül való zavarát a társadalmi kérdés előrántásával leplezze és a tüdővész meg a kolera mellé odasorolja a pestist is; de ha igazuk lesz is, ezzel csak vajmi keveset érnek el. Mert az ember ugyan par excellence következtető állat, de néha igen lassu a consequentiák levonásában — akkor tudniillik, amikor a zsebre megy az ügy és könnyen elhiszi, hogy a pestis pusztítása a vagyon elosztásával, jobban mondva: el nem osztottságával van összefüggésben, de hamar beszűnteti a gondolkodást, ha arra fordul az eszmemenet, hogy az orvos-ságot nem a patikából, hanem a latifundiumokból meg a *safe deposit* szekrényekből kell venni. Az apró therapeutikai fogások alig használnak többet, mint ahogy keveset segít az inségen a szűkölködőnek adott pár fillér és a glasgowi doktorok talán helyesen tennék, ha reáemlékezve a Miquel pénzügy-miniszterről szóló ismeretes anekdotára, hogy egy barátjának, aki egy koldusnak alamizsnát akart adni, visszarántotta a kezét, nehogy hozzájáruljon a társadalmi forradalom elodázásához: — ők sem igyekeznének azon, hogy laboratoriumi remediumokkal csillapítsák a nyugtalanságot. Egy pár súlyos ijesztéssel bizonyára többet használnának, aminthogy nincs kitűnőbb emlékeztető, mint a félelem és a renyhe gondolkodásnak a veszedelem a leghathatósabb ellenszere.

* * * Cumberland gondolatai. Cumberland, aki eddig kizárólag a gondolatolvasással foglalkozott, hirtelen különös gondolatot olvasott a saját fejében, azt találta benne, hogy ki fogja fűtteni Budapestet. A gondolatot kérvény követte, amelyet már be is nyújtott a székes főváros törvényhatóságához. Cumberland eszméje az, hogy a főbb utakon végig csöveket vezet, amelyekből forró pára szálland az égnek. Egy-egy hirdetőoszlop tehát nyilván kályhává fog átalakulni, ami annyival praktikusabb lesz, mert az ember, mialatt a szinlapot olvassa, megfőzheti mindjárt az ebédjét is. Ilyenformán a bunda- és kabátkereskedők egészen feleslegesek lesznek és a novellairásba is új hang fog költözni. »Edgar — írja majd az elmés regényszerző — hosszán elgondolkozva nézett a Kerepesi-uti központi légfűtésbe, majd kivett zsebéből egy csomó rózsaszínű levelet s egyenkint dobta őket a tűzbe.« Mert világos, hogy kandallók többé nem lesznek. Ha az ember otthon fájni fog, azt mondja a szobaleánynak: »Ejnye, de hideg van. Kati, nyissa csak ki az ablakot« — és az ablakon azonnal beröpül Cumberland vivmánya. Mindez bizonynyal nagyon szép lesz s az ember igazán kíváncsi, hogyan bukkant rá Cumberland? Talán a más fejében olvasta? Nem; hiszen akkor inkább a meggazdagodás titkát olvasta volna ki. Valószínűbb, hogy tervét azért eszelte ki, mert a gondolatolvasás már nem jövedelmez. Nincsenek gondolatok s így az olvasók se csinálnak üzletet. Így hát a gondolatművész a saját fejében kénytelen olvasni, s ezek a gondolatok se érnek többet, mint hogy az ember — befűtsön velük.

* * *

Ö Párbajellenes akció. Valahányszor egy embert párbajban agyonlőnek, vagy áthasítják az ütereit, menten megmozdul a »társadalom« és megindul a párbajellenes akció. Ezzel aztán vége is van a társadalom mozgolódásának, mert tudvalevőleg minálunk minden társadalmi akció tökéletesen betöltötte a sorsát azzal, ha megindult. Ezuttal a párbajellenes akció nem egy megtörtént, hanem egy elmaradt párbaj eredménye, de ez sorsának további folyásán természetesen mitsem fog változtatni. Megint meg fogják irni, hogy a párbaj középkori intézmény, brutális hazugsága az ugynevezett lovagias felfogásnak és nem párbajozni tulajdonképpen nagyobb bátorság, mint kiállani. Ha az akciónak sikerülni fog sikerülni, ez a siker abból áll, hogy egy csomó ember összetömörül és alapszabályba foglalva és tagsági díj mellett kötelezi magát, hogy nem verekszik. Ekkor a humánus értelmesség diadalára banketet rendeznek, amikor is a bankettudósítással egy időben a lapok a legújabb halálos párbajról is hoznak tudósítást. Mert a dolog úgy áll, hogy ezeket a párbajellenes akciókat rendszerint azok csinálják és azok tesznek a páros viaskodás ellen fogadalmat, akik eddig se verekedtek.

* * *

Ö A sör. A vendéglősök amiatt panaszkodnak a sörgyárak ellen, ami miatt a vendégek már eluntak panaszkodni a vendéglősök ellen: hogy nem adnak annyi italt, amennyinek az árát kérik. Hogy a huszonöt liter sör, amit megfizetnek, csak huszonhárom liter, aminthogy a három deci sör, amit ők a vendéggel megfizetnek, csak két deci — habbal. Nyilvánvaló, hogy ha igaz az eset, a panaszos vendéglősöknek éppen úgy igazuk van a csalafinta gyárak ellenében, mint a nem panaszkodó vendégeknek a csalafinta vendéglősök ellenében. Aki huszonöt litert fizet, annak huszonöt liter dukál és bizonyos, hogy a bíróság eleget is fog tenni a vendéglősök kívánságának, de az is bizonyos, hogy az elkeseredett közönség még inkább el lesz keseredve. Mert, valljuk meg, hogy a csaló hordók első hírére a legőszintébb kárörömmel fogadtuk. Nemcsak minket csapnak be a korcsmárosok, őket is becsapják a gyárosok. De ha az ő panaszuk orvosolva lesz, ez az örömmünk is elvész, ami megint csak a vendéglősök javára esik. Mert mit csinál az ember, ha el van keseredve? Iszik.

Ő felsége leányai
vagyis
ami megtörténhetett volna.

Színházi krónika.

Párisi élet.

— szept. 14.

(Személyek: *Egy kisasszony* és egy *Másik kisasszony*.)
Egy kisasszony: Ő felsége mégis csak lovagias ember. Más felkent uralkodó átallana bennünket, a nép egyszerű gyermekeit leányainak nevezni.

A másik: S mindezt becsületünk érdekében tette.

Az egyik: Fáj nekem, hogy a lapok rájöttek a turpisságra. De hát ki gondolhat arra, hogy az európai sajtó ő felsége igazi leányainak minden lépéséről tud?

A másik: Ez szomorú. Értem, hogy fáj neked.

Az egyik: Mint mondtam, két okból fáj. Az egyik ok az, hogy mi neki fáj, nekem is fáj. A másik ok pedig az, hogy... ah, nem bírom elmondani...

A másik (kiváncsian): Mondd, óh mondd!

Az egyik: Szegény jó király! Ő oly nemes és oly lovag! De halld a történetet. Már tegnapelőtt délután a nyomomban volt a parkban egy szőke ifju. Mélytűzű szemeit oly vágyakozással szegéz rám, hogy szinte megsajnáltam. Természetesen, ügyet se vettem rá. Este megint szembekerült velem és akkor már kihívóan nézett a szemembe. Megtudtam, hogy Amerikából jött. Nagyon csinos és tiszta embernek látszott.

A másik: Nagyon félek ennek a történetnek a végétől.

Az egyik: Csinos fiúnak látszott, mondom, s én érdeklődni kezdtem iránta. Tetszett nekem az a merészség, amelylyel ugyyszólván üldözött. Vacsora után, míg Ő felsége levelezését intézte, lementem sétálni a parkba.

A másik: Az ifju ott volt.

Az egyik: Ott volt s azonnal hozzám csatlakozott. Megszólított s remegett a hangja. »Fenséges kisasszony — mondta — bocsássa meg tolakodó szerelmét egy egyszerű pórnak, de (és itt elegáns mellényére mutatott) e daróc alatt is nemes szív dobog.«

A másik: És aztán?

Az egyik: Nekem elszorult a szívem, amikor fenségnek szólított. Csak akkor jutott eszembe, hogy Lipót leányai gyanánt iratott be minket a küllistába. Az ifju átfogta a derekamat, s e pillanatban úgy éreztem, hogy az egész Belgiumot megbecstelenítettem. Tudod, önértet azért van az emberben.

A másik: Borzasztó.

Az egyik: Nem tehetek róla. Erősebb volt nálam a szerelem is, az ifju is. Átélt s már össze-vissza is csókolta a szájamat. Nem mertem segítségért kiabálni. De komikum is volt a helyzetben, mert az ifju folyton ezt susogta a fülembe: »A szerelem egyenlőkké teszi az embereket«, meg azt, hogy: »Ámor a trón lépcsőjén is fölmege.«

A másik: És te mit csináltál?

Az egyik: Mondom, hogy nem kiabálhattam. Csak nem kompromittálhatom Lipótot! Ő oly jó.

A másik: És mi lett a vége?

Az egyik: Amikor elváltunk, már kénytelen voltam végigjátszani a szerepemet. Így szóltam az ifjuhoz: »Őn most megvet engem.« Erre ő azt felelte, hogy a bűnös szerelmeseknek még akkor is megbocsát az ég, ha biborban születtek és fejükön korona ragyog. Szegény, ha tudná, hogy anyám a Montmartre szülötte, s hogy atyámat már nagyon régen üthette le a hajókötél, mert sohasem láttam...

A másik: Istenem, ha Lipót megtudja!

Az egyik: Sohse fogja megtudni. Most már érted, ugye, hogy miért fáj nekem a lapok leleplezése?

(*Arra megy az a bizonyos ifju. Kalapját nagy tisztelettel, mélyen megemeli a kisasszonyok előtt.*)

A másik: Ez az?

Az egyik: Ez. Milyen szépen köszönt... Te, ez még nem olvasta a lapokat...

Vessző.

A szezon elején és végén a színházak fenntartják a jó viszonyt a klasszikusokkal. Ám az alku nem egészen becsületes: a kiásvott darabokat igen rosszul adják, mert a régi mestereket nehéz pontosan szavalni. A kritika az előadást sohasem találja elég offenbachszerűnek vagy lecocqszerűnek és így a színháznál mindenki örül, amikor már tulesett a vén éneklő hattyukon. De azért évről-évre kora ősszel és késő tavasszal a klasszikusok nyílnak. Sokat nem lehet belőlük kisajtolni; az új szerzők már alig-alig tartanak a régi versenyétől. A »nagy saison« a mai nemzedéké. Mert a fiatalság is el akarja adni rózsáit és minden színházlátogató született kéjencz, aki a serdületlent szereti.

A Népszínház is most, a szezon reggelén, visszatért a kipróbált jászolhoz és kiragadta belőle a »Párisi élet«-et. Tételem tehát igaz: a színházak látóköre kora ősszel és késő tavasszal a legszélesebb. Télen sokkal szűkebb. A castilii forrás, amelyet ebben a napsugaras szeptemberben megcsapolnak, ismét Offenbach. A »Párisi élet« az évek ölelő karjától kissé ki van lumpolva. Lehetne frissebb is. Van ezenfelül egy másik kellemetlensége, amely már születése óta üldözi. Az emberek ugyanis, mielőtt megnezik, azt hiszik róla, hogy megtalálják benne Párist, amint ez a delelő nap fényében süt. Lázképzeteket, csodás álmokat fűznek ehhez az operettehez, azt remélvén, hogy minden felvonása csupa »felhalmozott Páris«. Előadás után kiderül, hogy az édes rázkódtatások elmaradtak. Offenbach szövegírói mindössze egy furcsa és jókedvű társaságot mutatnak be és ezt elkeresztelik — helyesen — »párisi élet«-nek. Darabjuk számára nem kellett nekik boulevard-áhitat, séparée-ihlet, Montmartre-regényesség, csak néhány kikapós ember, mert ez nyilván a párisi élet. Minden egyéb rejtélyes forrongás, amelyről Párisban járt morfinisták mesélnek, alkalmasint tévedés. És a zeneszerző okvetlenül igazat adott szövegíróinak, amikor ezek Páris horizontján nem a napot keresték, hanem néhány apró csillagot gyujtottak meg.

Offenbach minden operettejének zenéje »párisi élet«, ezzel a darabbal szemben tehát semmiféle külön tartozása nem volt. Az operette czime miként a szövegírókat, úgy őt sem ejtette lázba. Elyziumi zenét tehát hasztalan keresünk itt; finom, vékony lángokkal melengette Offenbach a tárgyát. Zenéjében van valami szükkeblűség, mintha dalai megfutamodnának a fény elől. Nem az a muzsika, amelyet ma »delejes hatásu«-nak mondanak, de mint »párisi« zene igazán alapos, meggyőződésszerű, elfogulatlan. Offenbachnál lelkiismeretesebb gyóntatója nem volt Párisnak.

Csudálkozunk rajta, hogy Offenbach milyen hidegvérrel, milyen kedves közönyösséggel zenésítette meg darabját, amelyet mi vad bacchanálnak képeltünk. Szerény, egészséges realizmusával törvényt szabott az összes francia művészeknek — íróknak, festőknek — akiket Offenbach sok őszinteségre és tartózkodásra oktatott ki. Az ő igaz-

mondása megelőzte a francia elbeszélőjét. És bár Páris nem őríti fenékgig, csupa faj-zene az, amit irt. Nyegleség nélkül való polgári és népies zene, amelyet a keskeny utcákban énekelnek. Ez a szűk keretű, könnyen illanó zene, amely a szépséget a boldogságban keresi, azt mondja, hogy a kis háztetők, amelyek alatt a keztyüvarró lányok laknak, néha az élet derült magaslatai és hogy a muló öröme a halhatatlanok. Ezért tekinthetjük ezt a darabot több mint harmincz év múltán is Páris egyik zenei orgánumának.

Ezernyolczszázhatvanhétben, amikor a »Párisi élet« a fénykorát élte, a Mars-mezőn kiállítás volt. Európának majd valamennyi uralkodója és diplomatája meglátogatta a kiállítást, este pedig operette-et hallgatott, mert akkoriban épen öt színházban játszottak est est után Offenbach-darabot. Franciaország vendégei talán ámultak, hogy Offenbach és munkatársai a »Párisi élet«-nek nem kerítettek nagyobb fenéket, hogy ebben a »Párisi élet«-ben mindössze egy kedves tivornya-hang, egy kevés meleg romlottság és egy kis pajkos glorióla rejtőzik. Három évvel később a francziákat baj érte és csakugyan alig maradt meg nekik több, mint amennyi ebben a darabban benn van.

M. G.

KÖZGAZDASÁG.

Az egyesült budapesti fővárosi takarékpénztár igazgatósága kebelében, mely csak pár év előtt ülte meg ötvenéves jubileumát, nevezetes változás történt. Rötzer Ferencz, az intézet eddigi vezetője, nyugdíjba ment és a társaság *Fanosali Joób* Károlyt léptette helyébe vezérigazgatónak. Joób Károly ur egyike az intézet legrégebb tisztviselőinek, mindenképpen a munka embere, aki önjerejéből küzdötte fel magát e tekintélyes állásra és egyuttal természetes letéményese azon üzleti elveknek és irányoknak, melynek ez az intézet fokként való emelkedését és mai vezetőszeretét köszönheti.

Az »Athenaeum« irodalmi s nyomdai részvénytársaság igazgatósága elhatározta, hogy a közelebb egybehívandó rendkívüli közgyűlésnek a társasági alaptőke fölemelését fogja ajánlani. A most 800,000 koronából álló alaptőke 1.600,000 koronára emeltetik és a mostani részvények tulajdonosai minden egyes részvény után 200 korona befizetése fejében, minden felpénz nélkül, egy új részvény átvételére jogosittatnak. Ama kedvezmény mellett, hogy az új részvények minden felpénz nélkül adatnak a régi részvényeseknek, a befizetés lényegesen megkönnyítettik azzal, hogy a befizetés nem egyszerre, hanem f. é. szeptember 25-ikétől kezdve a jövő évi július 1-éig négy egyenlő részletben, három havi időközökben történhetik és az utolsó részlet befizetése alkalmával beszámítatik az összes befizetésekért járó 5°/_o-os kamat. A teljeszen befizetett új részvény az 1901. évi üzleti nyereségben fél osztalékkal fog részesedni, 1902-től kezdve pedig a régiekkel mindenben egyenjogú. A társaság a Ferencziak-terén birt ingatlanok 70 százalékának eladása után befolyt összegből, a múlt évi mérleg tanúsága szerint, 986,561 korona a tartalék gyarapítására és rendkívüli leírásokra fordított. A vételár tetemes részét az ott épülő házak költségének 30 százaléka köti le. A társaság új telepe a Kerepesi-uton és a Miksa-utcában két évvel ez előtt a modern technika minden követelménye szerint épült és több új üzleti ággal, mint a könyomda, fény- és réznyomdával, valamint könyvkötéssel kibővült. Az intézet a kedvezőtlen üzleti viszonyok dacára munkával bőven el van látva. A telepen

nagy tőke van megkötve s ezért az üzlet nagy fejlődése a hitel tartós igénybevételére utalt. Az egy idő óta állandóan magas kamatlab és Európaszerte tapasztalt emelkedése a társaság jövedelme érdekében inkább az amagy is aránylag csekély alaptőke fölemelését, mintsem a hitel tartós igénybe vételét ajánlja. A társaság az új részvényeknél annyival inkább lemondhat a felpénzről, mert 1.200,000 koronát tevő tartalék-alapjai a felemelt részvénytőkének 75 százalékát teszik, azonfelül az előbb említett 986,561 koronára menő értékleírások ugyancsak tartalékot képeznek. Az esetleg át nem vett új részvényeket az igazgatóság, az alapszabályok értelmében, szabad kézből fogja értékesíteni.

Az »Első Biztosító Intézet Katonai Szolgálat Esetére Ő cs. és kir. fensége József főherczeg védnöksége alatt«, (Bdpest V., Erzsébet-tér 1.) f. é. augusztus végéig 7.512,000 koronáról szóló belépési nyilatkozat nyújtatott be és 7.408,300 koronáról szóló kötvény lón kiállitva. A biztosított tőke tehát immár 36.547,669 koronára rug. Az intézet tudvalevőleg fiugyermekek számára biztosít tőkétet és járadékokat, a katonai szolgálat költségeinek fedezésére, illetve be nem soroztatás esetén ellátás czéljából a nagykorúság idejére. Az üzemhaszon a biztosítottaké, s a besorozottak ezenfelül igen jelentékeny külön-jutalékban is részesülnek.

Tauglich! Ez a röpke szócska sorozáskor az ezredorvos ajkáról úgy hangzik, mint a szerelmesek boldogító »igen«-je. Büszke önérettel tölti el az önkéntes ifju szívet, kifeszíti mellét és alig bírja megvárni az október 1-jét, hogy a megszokott cziviléletet egy eszten-dőre a szép katonaelettel felcserélhesse, a hétköznapias öltönyeiből bebujhasson a fess katonaruhába és büszkélkedhessen benne végig az utcákon, hogy meglepetten néznek utána a szép asszonyok és szép leányok. Csak egy gondjuk van mostanában, ki csinálja a legszebb egyenruhákat? Erre pedig igazán nem nehéz a felelet, mert akár-melyik kiszolgált társukat kérdezik is, egyhangulag azt a választ kaphatják: Weiner és Grünbaum cs. és kir. udvari szabók, egyenruházati intézete Budapest, IV. Váci-utca 2. Az általuk készített ruhák nemcsak szépek és izlések, hanem jutányosak is. Az illető czég minden önkéntesnek díjtalanul ir kérvényt és nyujt felvilágosítást bármely katonai ügyben.

Weiner és Grünbaum Budapest, Váci-utca 2.

Egyéves önkéntesek	részére küld díjtalanul árjegyzéket
Egyéves önkéntesek	részére készíti a legelegánsabb egyenruhákat
Egyéves önkéntesek	részére sorozási kérvénymintákat díjtalanul küld
Egyéves önkéntesek	részére legolcsóbban készíti az egyenruha-felszerelést
Egyéves önkéntesek	részére minden katonai ügyben díjtalanul ad felvilágosítást
Egyéves önkéntesek	részére ujabban kiadott utbaigazítási könyvét díjtalanul küldi.

Weiner és Grünbaum Budapest, Váci-utca 2.

SZÉNÁSSY, HOFFMANN ÉS TÁRSA

párisi és lyoni selyemgyári raktára, Budapest, IV., Bécsi-utca 4.

Raktárunkon található a legszebb és legnagyobb választék divatos selyemkelmék, csipkék és szalagok, valamint gyöngytülldiszek pointlac ruhák és pointlac kelmékből. Fekete, fehér és színes selyemkelmék 85 krtól 14 frtig. Foulard-, Pongis- és Satin Liberty-selymek 85 krtól kezdve. Angol mosóselyem 80 cm. szélességben 1'25 krtól kezdve. — Mintákkal kívánatra készséggel szolgálunk.

Magyarországi főraktár: Budapest, V., Zoltán-u. 10.